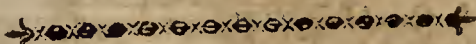

ԱՐԴԱՐԱՐ

ՀԱՄԻՒԱՅ ԱՄՍՈՑ

1795

Յիսակայն Պապականեան Պարոնց արարեցելոյ 'ի խաղաղութեան թուին թուին
 Սուրբապետ շոր Զարգացեալ, Սեբեոյ Սեբեոյ Զայն ԲԻ
 ուրախութիւն և ոչն ուրիշ 'ե 530 էրրոյ էջ Դանոյ անոյ
 Աւարտութիւն

Առն թիւ 12 շաբաթոյն այս արդիւնք և կան թիւ Բանիս արդիւնք
 թիւ 12 թիւ 12 շաբաթոյն Պարոնց Պարոնց Միտառան էրրոյ ԺԱ 12

ոյ արդ. որպէս անայսք Ը Ը յետ քսան
 ինն ամի Տէրութեան Զօսէն Ար 29
 քաջա քչիւ
 քայլի և յամի տեւածն մե րոյ 1722
 և 'ի թուոյն արամագեան 1771 լինիւ
 Լուս (Մանուտ զ թագն արքայական 'ի ձեռնակն օրի-
 նաւոր Զօսէն արքայի, և եմուտ 'ի բաղաւթն յԱսպա-
 հան: իսկ ելծէ որպիսի բարբարոսական բռնութեամբ
 խոշտանգեալ տոճայտեց զ բոլոր կալուածս պարսից
 աշխարի: և զ բնակիչս նորա: ահազորոց կարճ 'ի կար-
 ճոյ քեզ ժամուցաք ուր քաջի խոհական, որչափ ձեռն
 հասէր և կարելի: Այլ այսու հետեւ զ Թագորդս բան-
 ից նոցա աստէն ըստիս մատենագրեցութեան և 'ի տոյն իսկ
 շաբաթ քաջատրեալ փոքր 'ի շատե՛ բովանդակեցութեան

Ա

Արդ թէպէտ բաժանցոր բաժանար Մահմուտ ոչ թուին թուին
միտաց զձեռն իւր ի կեանս չօհն արքայի, այլ մե- Հայոց ԲԻ
ծաւ խնամով պահէր զնա Բայց սակայն կոտորեաց
զհամայն արուան՝ որք էին իտոհմէ Էւթի Մէջլիսն.
և այսպէս արմատախիլ արար զնոսա յերկրէ այսու
դիտաւորութեամբ. զի առինքն կորցեացէ զԺառան-
գութիւնս թագաւորութեան, և իյորդիս և ի
յազգս իւր Իւր փայն զԹահմազ չորորդ որդի
Թահին զերթ մնաց ի յայտպիտի մահառիթ վտանգէս
ըստորում զորմէ ի վերանդր ուրեմն Քառեցաք Որ
երբն լուաւ թէ՛ հայրն իւր չօհն պարտաւորեցաւ
յանձնել զԹաշն և զարքայանիսան Մահմուտայ և
ինքն հրաժարեալ մեկուսացաւ ի թագաւորութանէ
իւրմէ. այնր պղաղաւ և թահմազ ինկ բարոյեաց զ
ինքն ի մազանդրան գաւառով իբրեւ զօրինաւոր թա-
գաւոր և փայնակ ժառանգ թագաւորութեան
իսկ եթէ զննչ նա պնդ ուրեմն գործեաց և կամ
թէ զինի բանի անաց անցեւոց և կամ թէ որպէս և
որով օրինակաւ եկն նա ի վերա աղօժանից և նուաճ-
եաց զանգալաւաշէղ բռնութիւն նոցա զայս ցանեաց
իսկ յապա գրեցորք Իւր այժմ վճարեցորք զպատ-
մութիւնս աղօժանից յորոց խօսիլ սկսայ Արդ յետ
երկից ամաց տէրութեան Մահմուտայ ինքն Մահմուտ
ի խելաւարութիւնս ցնդեցաւ որ նեղեալ յայտոց
չարեաց միւլեգնաբար յարձակեցաւ ի վերս մարմնոյ
իւրոյ և առամօք իւրով գմարմինս իւր իւր ժառանգ
Իւր այս թուի լեալ հանդիպեցաւ նմա ի ռոն ոչու
զերին խնամցն այ իբրեւ վրէժս նմա հառուցեալ
վասն անպարտ սպանութեան զանձինս անմեղաց
բիւրաւորաց և առաւել ևս վասն կոտամահ առ-
նելոյ զորդինս արքայի Զի արդարացի զպատեալն
ուրում թէ Անիրաւութիւն ոչ կարէ թագչիլ ի
յամենահայեաց տեպուէէն այ և ոչ կարէ փախչիլ
ի բարկութէ նորա թէ և առ ժամանակ մի ներէ

Երկայնամտութիւնս թայց յետոյ սաստկապէս տանջէ զնոս
 զանն անիրաւուն թեանց իւր այնպիսի ահաշին և ան
 բերելի թշուառութիւնը պատեցան զնովաւ որ
 անհնարին տաղնապաւն ներեալ շինէր հանապազ իսկ
 տմանը այսպէս ասեն թէ որովք ցաւ զք շարաշար սա
 տակեցաւ և այլք ասեն թէ աշրաքն , որէր հօր
 եղբօր որդի Մահմուտի հեղձանդմուկ արարեալ
 ատակեաց զնա : Որ բռնաբարեալ նուաճեաց զպարս
 քնէ ի շէննու թեամբ իւրով ամս , երեք
 Եանուրս յայտընիկ մեռաւ Մովսէս առաջնողն մե
 թի ԽԶԷԴ թուականիս մերոյ և զտեղի նորայաջոր
 դեաց զՏէր Դաւիթ քաղցրաբարոյ և ճգնակիր
 վարդապետն : Որէր այլ առաքելնի և խտակըմա
 րուք ճոխացեալ և զատեալ և մեկնեալ յամ աշխար
 հական ցանկու թեանց : Սա յողն ճշամբաշխատեցաւ
 ի վերա տան ան , և արար զշնու թիւնս բազումս
 որ և յախճապակեաւ շաւղացոյց զսրմ տան ՏՄ Խ յ
 րոյ ի ստորոտէ յատակացն , մինչև զիրիմ կանդունս
 որմայն : Իւր ի վերա բաբաթան յախճապակեաց նկա
 րեալ յօրինեաց զպատկերս շարշարանաց սրբոյ
 և օրն մերոյ Լուսատունի , զգեղեցիկս և զոսկեգեծս և
 զծաղիկս երկնաւայլս , որովք յոյժ պայծառացաւ
 եկեղեցին ան , և ոչ ինչ լուր հատ մնաց ի գեղեցիկ
 թեանց որպէս և հոշակ իսկէ համայն տեսողաց :

Թուին Թուին
 Հայոց ԲԻ

Արդ զինի մահմուտայ տիրէ Աշրաքն վերայ
 պարսից յամի տեառն ԽԶԷԻԸ սա յառաջ քան զամ
 հրահայէ զէին մահմուտայ թաղել ի փառասէղ
 շիրմի և ի վերայ նորայ շինել զմատուռ մի մեծա
 վայելուչ յորում ուխտաւորք և աղոթակիք բնա
 կեալք աղօթեցեն առ տէր Թժ վասն նորոյ համարի
 զնա իբրև հիմնարկօղ և նախապետական շառաւիղ
 վերընծիւղեալ Աղոճանից տէրութեան ի Պարսա
 Սօլ զինի յաւուրս տէրութեան Եւս թամազոյ
 որդւոյ Հօսէնի շորոյ հրամանաւ աւերեալ կործա
 նե

ԽԶՀԳ ԽԶԻԸ

նեցաւ մատուռն և զշերինն նորա իպատճառս հա թուե ինքն ին
 տուցանելոյ զվրէժս թշնամոյն և զսկեւս նորոյ հայոց ԲԻ
 փշեւալ մանրեցին և ինդ օդս հոսեալ ցնդեցին և
 զտեղն զայն շինեցին գարշելիք կղկղանաց այսինքն
 ոտից ճամբայ Ի՛ն ապա ինքն Աշտօք մեծաւ հանդի
 սիւն և խուռն հրոսակօք ելանէ ի քաղաքէս առ ի
 տալ մարտ ընդդէմ Օսմանցոց և ընդ դէմ այլոց
 աշխարհաց և նահանգաց պարսկաստանի որք ոչ ախոր
 ժէին մտանել ընդ լծով իշխանու թեան Աղոճանից
 Քանդի ի ժամանակի իռովու թեան անոյիկ տիրե
 ցին բազում քաղաքաց և գաւառաց օսմանցիք ի
 մասնէ և ի բաժնէ իշխանու թեան պարսկց ի
 յԱյրարատեան աշխարհէ մեծին հայոց սկսեալ ընդ
 Ատրպատականաւ և ընդ այլովք մինչև ի յեկրատան
 քաղաք մարաց ժամանեալ վասն որոյ պարտաւորեցաւ
 Աշտօքտալ նոխ Բագ՝ ընդ տաճկաց որով թէ և
 ոչ բոլորն գոնեա եկեալտան քաղաք այսէ յԱնտան
 իբաց թափեցէ ի նոցունց իշխանու թեանց և
 ինքն կորցեացէ Ջի մի գուցէ անդուստ իսկ ուր
 եմն յանկարծակի ի վերա Սպահանոյ արշաւեսցեն և
 փուլ թանակի ճնշեսցեն զքաղաքն ընդ ձեռամբ միւս
 տի տոճեալ մարտ ընդ տաճկաց հալածէ զնոսա ի
 յԱհմատանոյ և զքաղաքն եկրատան ընդ իւրով
 իշխանու թեամբ նոճաճէ Ի՛ն անախ դարձեալ լի
 ցատմամբ ի վերա գաւառաց պարսկաստանի որք ոչ
 կահեալ արհամարեցին զտէրու թիւնս Աղոճանից ման
 րեալ խորտակէ զսնկքայեալ ապստամբու թիւնոն
 ցա Ի՛ն տարածեալ ձէ ի զեշխանու թիւնս իւր ի հա
 րաւոյ յարեմտից կուսէ մինչև ցյարեւելս սկսեալ
 յԱհմատանոյ մինչև ի պարսկաստան ի կրման յէ զտ
 և մինչև ի ծովեզերսն պարսկային ծոցոյ Զետ այսց
 անի գայ Աշտօք և շքեղ փառօք մտանէ յԱպա
 հան քաղաք և հաշտութիւն խօսի ընդ օսմանցոց և
 դաշամբք հաստատէ զքաղաղութիւն ընդ սուլտանի

նոցա : Իսկ որվհետե օրհնէ ամ սունի մահմե տախտանաց Թոն ին Թոն ին
 ճանաչել զ Սուտանն ստամպուրայ իբրև զ Ժողովը
 դարպետ, պոխնքն իմամ, և փոխանորդ խալիֆայից և
 մահու ջափ հնաշունդ իլ ամենեցուն հրամանաց նոցա
 վասն որոյ և աշրաֆ շողով ասուի, (մինչ ոչ ունէր զ
 գահ ինքնակալութեան,) կամեցաւ մոանել լեդ հն
 ազունութե նր լատ օրինին և համուսնութե նր լինիլ
 Թալաւոր ի վերա պարսից : Գիտնու զ տէրու
 Թի իւր յանդորրաւոյն արասդէ : Եբր ունէ լոյ աջն
 պիտի հըր պահպանիչ ընդ դէմահագին Թալամեաց
 Իսկ Աշրաֆ Թէպէտ մինչև ցլորդ ոչ ինչ
 զ կոսկրութեբէք կրէր ի Էաճ Թամազէն, և ի սպա
 րապետէ նորա Թամազ դու լւոյ այլ հանապաղ ծիծ
 աղէր զ Լոքօք, Էաճին, փոխանակ ասելոյ Էաճ զա
 տայ : Սակրատայ կոչէր այսինքն շան զարմ : Եւ թա
 մաշ դու լի սպարապետին իբրև զաւտիկ և զասպա
 տայիչ ոմն կարծէր : Իր և ասէր թէ ի դէպ Ժա
 մա ապի անց ցին նոցա ի ձև ուս մեր և ընդ նորա ա
 րարից որպէս և կամք մեր հաճե սկի :
 Իայց սակայն աստանոր իբրև լոճաւ զ համ
 բաւ մեծաշործութեանց ի կողմանս արևելից սար
 հանայ քաղաքին նոքօք գործեցին, սկսաւ զարհուր
 հիլ և գողալ, և բնդ դէմ որոց յարդ արել ի ձակ
 առ մարտի իսկ թէ զինչ արգեօք ի նոցանէ մեծա
 գործութիւնք քաջութեանց գործեցան ի կողմանս
 յեկից սպահանայ քաղաքին, որով աշրաֆն զարհուր
 եղաւ : Եւս գտանի իսկ զայն տնեայ, լայնափիտ և
 մանրահասակ քաղաքի արտաճուեցեալ յա
 ռաջաւոյն քանդի մեզ յու մեմէ անդ լուսը ոյ, մտր
 համուէ կոչեցելոյ, որէր նա ի Ժամանակի յայնմիկ
 յասպահան քաղաքի Պալիս և վաճառապետ :
 Եւ ապա անտու ստ իսկ յեղեալ փոխեցաւ ի
 հայ քարաւա, ի ձև ուս ուր մ Պողոսի միշտյեան յու
 միթեցոյ : յայն սակա և ես ոչ կարեւորագոյն վարկա
 նիմ

նիմ երկար 'ի սոյն դեգերիւ և զ ժամանակս մեր թողն թուին
 անպէտու իմիք ծախել Այլ մեր աստուծոյ միայն Հայոյ ԲԵ
 այս չափ և եթ զի ըստ ինդրոյ վնեմնն չաղելոյս
 ինչ ինչ 'ի գրոց անտի հակոճիւ հաւաքեալ յապա
 ուրեմն արձանաշրեալ դրոշմեցուք 'ի ճառս Լահ
 թամաշայ իսկ զ յաւելոճս մնացորդաց եղելոց իրաց
 և բանից ստուգութեամբ քեզ ուսուցանէ Անգլի
 ազգոյ պատմութիւն իւր արդիւնքն համառօտաբար
 ծանուցից զպարտիւն աղուանից յերեսաց Լահ
 թամաշայ, զ փախստեայ անկանիւն նոցա 'ի Երրորդ
 քաղաք, և զ կործանումն որոյ: Արդ յորժամ ել Աշ
 րաֆ իւր ընդ երեսուն հազար զօրօք 'ի քաղաքէս և
 չոճեալ խաղացին 'ի դամղուն, և 'ի դաշտի անդ մի
 ձեցան 'ի բանակի արքային. անդ տնօր ընդ միմեանս
 խառնեալ պատերազմեցան, և 'ի վճարել մարտի Ադ
 ոճանք 'ի յորոյ պարտեցան: Քանզի մինչ ադունք 'ի
 ժամանակի ինչ ուսան յաւելութեամբ թեամբ կոտոր
 ել զ պարսկս քան մարտիւ, որով կորուսեալ էին
 արդեօք զ հրահանգութիւնս զնույց, և միոյն բա
 նոթեամբ կոտորել վասն որոյ զ մեծամեծ հարձա
 ծս ընկալան 'ի նոցանէ, և իսպառ լքեալ հալածե
 ցան, և փախստեայ անկան մաղապար յասպահան:
 Եւտայնց ամի, հրամայէ Աշրաֆ կազմել զ բանակս
 իւրեաց, ի դաշտի մուրջախօրայ գեղջն ընդ ամ
 պատրաստութեամբ: Իւր ապա Լահ թամաշայ մնայ
 դոյն գնդէ 'ի թէհրան քաղաքոյ ըստ ինդրոյ թա
 մազ դուլոյ սպարապետի իւրում: Իսկ սպարապետն
 հանդերձ ամ զօրօք զայ ընդ գէմաղունից 'ի մուր
 չախօր պատերազմ: Ուր և իսկ վերստին պատեցուն
 ադունք 'ի նոցանց, և թողն զ համայն իսկ կախս և
 զ կարախս իւրեաց 'ի բանակի անդ. և ինքեանք հա
 ղեւ հաղ ճողապրեալք սակաւք 'իսրոյ նոցա դէմե
 դեալ խուճապմաբ չոճին 'ի քաղաքն յասպահան:
 Եւրում աւուր մտանն ասպահան, վաղ

Գնդակի սպանանէ աշտօք Գ Թշուաւաբաստ և զոգո Թոռին Թոռին
 րմէլի արքայն Զօսէն և ապա բարձեալք զամ աղես
 մ թերից իւրեաց յուղանկեալք փախտալիան դէպ ի
 Շիրազ քաղաք Խ ինչ տակունին չեւս էին երկու
 փարսախ ճանսպարհաւ մեկնեցեալք ի քաղաքէս հր
 ամայէ Աշտօք ումեմ զօրաշէխ և դառնալ յետս
 հանդերձ զօրք և սրտխոշոշ մահոճամբ սպառ սպ
 ուռ կոտորել զամ պարսիկս ։ Բայց իբրև մերձեցան
 նոքա յայշեատանս արքունի, որէ միով մղոնաւ հեռի
 ի քաղաքէս նոյն ժամայն ժանեան արք քաղաքին զ
 շար կամաս նոցայ ուստի փոյլ ընդ փոյլ ժողովին
 զբազում զարագանս ոյսինքն զնաղարայս խաղրերոյ
 անդ լիացւոյ զաճառապետին որ անդ կայր և զայն
 իսկ այնպիսեաւ կեթպիւ հարկանեն իբր լծէ եկեալ
 իցեն զօրք Թամաշ ղուլւոյ ի քաղաքն Զորմէ խակ
 իսկ զարհուրեալք աղուանից դառնան անդ ընդ յետս
 ընդ ճանսպարհս իւրեանց զվնասս ինչ ոչ գործելով
 առ նոսա Ապա գայ նախ Թամաշ ղուլին ի քաղաքս
 և բազումք յաղոճանից որք մնցեալէին սպանանէ
 զնոսա և ապա ինքն արքայն Թամաշ յետ ոչ բազում
 անուրց իբրև լու նմա լինի զհախաւ յաղթու
 թեան զօրաց իւրոց, իսկոյն յարուցեալ ի թէհրա
 նայ շնայ մոտանէ շքեղ փառօք յԱսպահան քաղաք ։
 Զետայնորիկ գնայ Թահմաշ ղուլի ի Շիր
 րազ ի վերս Աղոճանից Ուր սպառ սպառ կործանէ
 զնո, և զմնացելոցն ընէ Աշտօք շահիւ հալածալիանս
 առնէ ի Շիրաշայ ։ Իսկ Աշտօք ի կրմանոց ճանս
 պարհին, որում դէպ եդեալէր անկանել, սպանանին
 որ Թաշաճօրեաց ի վերս պարսից ամս չարս ։ Արդ
 աստանօր դադարեցաւ բռնաճորու թիւնք Աղոճան
 ից ի պարսից ։ որք բռնախալեալ նուաճեցին ընդ ամ
 անսօթն ։ Զայսմէ ի սոյն ժամանակի Տէրութեան
 Աղոճանից Լեւնի ի կէնաց երանելի Առաքնոգն Զու
 ղայիս Տէր դաւիթ յամի հայկաղանեաց Խ Զ Զ Զ

1177 : որոյ յիշատակն օրհնու թեամբ եղիցի , և աղ-
 օլ ժիւք նորին դիմացն մեզ տառապելոյս : Ի՞նչ ապա չայց
 Սեպհակն եւ ժառանգէ զգահ Առաջնորդ ու թե
 շէր Աստուածատուր Առաքինաւոր և երանա-
 շնորհ վարդապետն : Որ էր այր խնարհամիտ և հե-
 զահոյի , և բոտ հեղաքնոյ թ բարուց իւրոց , մահա-
 նունաբ կոչեցան Աղաւնամիտ : Բայց անմիջ հաւատ-
 տեաւ իմն պնդեմ թէ , սա բոտ որու մ գ մե ռեալ աղ-
 աննիս յորոյց անունաբ ան Բիտուսի . յայն սախ կո-
 չեցին զնա Աղաւնի , կամ Աղաւնամիտ : Արդ ,
 թո՛ւ թէ յուղիղ իցի զասացեալս : քանզի սա էր բար
 գաւաճեալ սուրբ վարուք , և մարուք բարուք .
 որ և անբարտաւանութիւն , և մարդ աշտնութիւն
 ի նորա վարս տեղի գտանել ոչ կարացին ամենեւին ,
 բոտ նմանութեան սբյ և մեծի հերն մերոյ Մեսրով
 բոյ թարգմանչի : Ուրեմն չէ զարմանք իսկ յայն ի
 սի յառնէ այ , որ շնորհիւ Տեառն յարուցեալ իցէ
 զմեռեալ աղանիս . որ և զայսիս զ նմանէ յոյժ
 ճշդիւ հաւատով առնեն թէ վայն բանիւ ասելով
 զերան ճնճղ կանց թռչնոց մեռոյց , և կենդանա-
 ցոյց : Իսկ և իւրե փոխի մահունաբ յաշիարհէս ի
 ԲԾ , ի վերինն յարուանդէմ , և ի իւրեմն երձան
 կան կատարելոց ի յերկինս լուոյ ի բազմաց , և ի
 հաւատով արանց , որք ստուգու թեամբ վկայինն թէ
 յարժանեղին զպատուակսն մարմնն նորա ի շերմ
 անձկութեան յարկի , լյս պոյժտու ճառագայթոյ
 լէր նշողեք յարկնից ցոլապեալ ի վերա գերեզմանի
 նորա եկաց մնաց մինչև ի հարուստ Ժամն , և ապա ա-
 ներեալ թեղեւ նշանն : Այլ մեր զ սոյնս իսկ անդ ը
 ի տեսողս թողացուցեալ : և զորս մեք իսկ մինչև
 դոյսօր Ժամանակի աջօք մերովք տեսանեմք , ոչ գա-
 նդաղեացուք գրել : Բայց զի ի ձեռն որոյ երկրպա-
 տեան հողախշտի հանգստի դամբարանի : շնորհս բժ-
 չկութեան , հրաշագնս և գերահաւակեալ տարածի

առ բազում զաւագարս և ախտաւթետս որք հաւա
տով մեք յենան 'ի հրաշակերտ տապան սրբոյն : որով
և մեք յուսաւք յԱՅ, և 'ի մարդածիրութեան շնորհ
նորա մապաքինել 'ի խօթութեան մտաց մերոց : Ահա
այս չափ ինչ առայս քեզ բաւական ասցի իմ անձկա
լի : արդ 'ի կարգն առաջին վերստին դարձուցից զ
բանս : Քանզի որպէս կանխագոյն նրոտաճառեցաք 'ի
վերաբոյնդ թէ Աշոթ սրախոշոյ լեալ սատակի 'ի
ճանապարհին կրմանայ . որ տիրեաց 'ի վերա պարսից .
ամս : չորս :

Աւստի աստանծոր արժանէ մեզ զԹաճմաղայ աբբայէ
ճառել :

Թուին Թուին
Հայոց ՔԷ

Ան բէ արդ արդեօր Թաճաղ արդեօր Հօռն արդեօր Գաւ
արդեօր Գեղեկ 'ի շէրայ հայրեմական շէնակին և այս Է
հայրեմական նորա Պրիմ Էրեմական Էրեմ ԺԻ : 12 :

Հարգ համառօտ տառմեցաք քեզ 'ի վեր
անդր ուրեմն զպարտութե ազոնանից և
զշալստեանէ արքային 'ի քաղաքս այժմ
կարեւորէ մեզ գրել զգործոց նորա որով կարաց
կոխակի գառնալ յԱսպահան և ժառանգեաց ըզ
գահն արքայական և զայն Քանզի զսոյն իսկ Թաճաղ
արքայն մինչ գեռէր իմազանդարան գաւառի թէ
պէտ յինքն ընկալաւ զանուն արքայի սյլ հապեհ հազ
ուրեք կարէր տիրել և իշխել 'ի վերայ այնց գաւ
առաց և կառավարել զնոսա որք ոչ էին մտեալ ընդ
լծով ազոնանից : Ող և Փալտի Ալեխան բոյն շին
վրկանացւոց ոչ ազոնանից տէրութեանն հնազանդէր
և ոչ օրինաւոր Թագաւորին Թամաղայ նորին

ԽճճԼ ԽճԻԹ

աղաշաւ յղէ թամազ զգաւոր մի զարաց 'ի վերայ թուին թուին
 վերանայ քաղաքին ' առնունքն լոյ ապառաժութե չայոյ ԲԵ
 նորա և Ղաջարքն վերանայ յետոյ զ'նոս վարեցին
 Խսկ այնու հետե գրէ արքայն ' յետկար մի երգման և
 առաքէ առ Փաթի Ալի Խան , առ 'ի ոչ մեղանչել
 յանձն նորայ և առ հասարակ թողութիւն շնորհել
 նոցա այսպէս և խանն յիւրմէ կողմանէ երգնու
 հնարանդ լինիլ թաշաւորին և ապա զաջարքն մտանե
 լնդ լծով թաշաւորին Խսկ զայսու ժամանակաւ և
 Նադրի դուլին , զբռնաւորական իշխանութիւն իւր
 'ի գործ արկեալէր ' իսահման ի սրբանայ ոչ լնդ
 իշխանութե աղանակից մտանէր և ոչ թաշաւորին
 որով և վարչութիւն և սարսափելի իմնէր լեալ ար
 զեօք բոլոր տեսողաց և լսողաց Ի՞նչ ապա հօր եղբար
 Նադրին որէր իշխան ' Բալաթու թողութիւն
 վասն նատրի հանէ յարքայէն և յղէ փութով քզ
 գիրն թուղութեան առ նատր իսկ նա տեսեալ
 զայն վաղվաղակի ժամանէ հանդերձ զօրք իւրովք
 'ի Բալաթ և խարդաւանեալ զհօր ' եղբար իւր
 'նենդութեամբ սպանանէ զնա և զքաղաքն ինգ
 իւրով նոճաչէ Ի՞նչ ապա այնու հետե գնացեալ առ
 նու զ Նիւշապուհ քաղաք յանուն Եւհ թամազայ
 ուր անխաթաբար մաշէ ' ի սոյր սուսերի զբազում
 Աղունսն Եւտ այսոցիք գայ նատր հինգ հազար
 զօրք առ Արքայն և մի շնորդութեամբ Փաթիալի
 խանին թողութի տոմնայ յանցանայ իւրոց Ի՞նչ ապա
 սպանանէ զ Փաթիալի խան հրամանաւ արքային և
 ինքն անգնանի Նադրի դուլի խան և կարգի Մարա
 տեւառ 'ի վերայ ամ զօրուն իսկ յետոյ արքայն ' իստ
 դրելոյ նատրին խաղայ զօրք և չոճեալ մտանէ նիւ
 շապուհ քաղաք և անտի գնացեալ նոճաչեցին ըզ
 Մաշառ քաղաք Ուր պատուեաց արքայն զ Նադրի
 դուլի սպարապետն իւր մեծաշոյն պատուով և հրա
 մայեաց յայնմ հետէ կոչել զանուն նորա թամազ

զուլի խան այսինքն ծառայ թամազի Արդ ատանսօր թուռն թուռն
 թամազ արքայն մնաց իմաշատ քաղաքի և թամազ
 զուլի խանն կարի արշաւմամբ խաղայ ի վերա համ-
 այն գաւառայն խորասանայ, և նոճաճէ զնոսա վա-
 մենեան : Ի՞նչ ապա իսկ չոճէ ի վերա Հէրաթու,
 և զնոսա իսկ ճնշեալ ընկուղեալ ընկճէ ընդ իշխ-
 անու թեամբ թամազ արքայի : Ի՞նչ այսպէս յետ ամի
 մեծաւ յաղթու թեամբ դառնայ նատր իմաշատ առ
 արքայն ընդ գլխովն իշխանին Հէրաթու որոյ տես-
 եալ զայնպիսիս զմեծամեծ յաղթու թիւնս ի մեռ-
 աց նորա գործեցեալք ինդ ապատար սրտիւ զոճարճ-
 անայ, և շորհարալու թիւն նմա ինձեռեալ մատու-
 ցանէ : Բետ այնորիկ ելեալք անտի ի շուս ճանապար-
 հի խաղացեալք հասանէն ի գամղուն, ուր իսկ և իսկ
 ընկճեալ կործանեն զսոնքացեալ ապստամբուն իւր
 զուանից : Եւ զայն որպէս ի վերադոյն պրակտ ճա-
 ուեցաք : Ուրեմն քաջապէս յայտնի եղև մեզ թէ
 արքայն թամազ ի մեռն յատր վսեմադոյն սպարա-
 պետի իւրոյ վերադարձաւ յասպահան ի գահն հայ-
 րենի : որով բարբառաճեալ ճոխացաւ ի թագաւ
 որու թեան իւրում թէպէտ և վասն իննեշնոգոյն
 բարուց իւրոց ոչ միայն զատացեալն ոչ կարաց պահ-
 ել : այլ և իսպառ լքոյց, և աղարտեաց իսկ զտոհմն
 հայրենական զորմէ կամէ ինձ այսուհետեւ ի յա-
 ուաջիկայդ սակաւադոյն սիղղորայիք արտաճառե-
 ալ : իսկ արդ ի ժամանակին յայնմիկ յորժամ թամ-
 ազ արքայն կայր յասպահան, և վայելէր զբողբո-
 ալոյն խաղաղութիւն, հզօրագոյն տպարապետն իւր
 թամազ զուլի խան բնաջինջ և արմատախիլ առնէ
 զաղոճանս, և զբովանդակ պարսկաստան ընդ իշխա-
 նու թեամբ արքային ենկարկեալ սպորսճէ :
 Ի՞նչ ապա ի Խ Խ Խ Խ 1179 : Թուռն Խ Խ Խ Խ
 քանագեան՝ դարձուցանէ թամազ զուլի խան զեր-
 եսս իւր ի Պարսկաստանայ, և չոճէ խաղայ ընդ Խ Խ
 բան

բանականն իւրով 'ի խորհմանս Էկեատանացոց մարտն
 և հանդիպեալ հատանէ Զօմանցոց զօրաց որք կոչ-
 եալին զԱհմատան քաղաք հզօր զօրութե մանրեալ
 խորտակէ զԲռնուխո նոցա և հետամուտ զկնի նոցա
 արշաւմամբ ընթանայ կտարելով զնոսայ մինչև 'ի
 քրմանիայ քրմանչայ քաղաք և մեծեալ զնոսա
 բացէ 'իբաց հալածէ 'իսահմանաց յիւրեանցն զԷհն
 կէ Էհ ապա ընթացեալ տաշևապաւ մեծաւ ժախ
 նէ 'իսահմանս ատրպատականի և 'իբաց թափէ Զօ-
 մանցոց անտի ուժգին զօրութիւն զԹաւ զԱր-
 տաւիլ և զայլս Զայսմ վարի և 'ժամանակի ատո
 յայս փիլ տեսանելով տաճրաց զյառաջադմութի
 պարսից յոյժ պաշուցեալք սարսփին յերեսաց
 պարսից նմին իրի խնդրեն 'ի յորոյ զնաղաղութիւն
 ժամանակսն որ Գաշաթ իսկառ թախաղ դուրիւն
 'ի հէրաթոյ համբաւ հատանէ թէ քաղաքն ահաւա-
 սիկ զհէնջ ապստամբեցան յայն սակս իսկ և նա հա-
 ճալ հաւանի Գաշաթ պայմանի հաստատել ընդորս
 զնաղաղութիւն վասն որոյ պահուի 'ի զօրաց իւրոց
 ամրոցին թաւրիզոյ կարգէ և քնքն ընդ ամբանա-
 կան իւրով փոյթ ընտ փոյթ պաշեալ 'ի հէրաթ
 վերաժամանէ և ընդ պաշեալ յապստամբութիւնս
 որոց նաւաճէ խառն ընդ հեղմանք արեան իսկ արբան
 թախաղ յաւուրն յայնոսիկ յորում թախաղ դուրի
 խառն զհետ մտեալէր աղուանից և թախաղ պէս վարէր
 զնոսա հանդերձ կտորելով յերկրէն պարսից զԳեւ-
 պանս յղէ 'ի քիւղանդ ինն նախ աղղելով 'ի յայն
 զվերադարձումն իւր յաթու թաւաւ որութեան
 պարսից և ապա 'ի յորոց հայցէ զարձուցանել 'ի
 յետս զ'յախշատալ Գաւառան յիշխանութե
 պարսից և առ միւնանս վարել խաղաղութեամբ և
 զայլս այսպիսիս իսկ դեպքանաւ յայն որ գնացեալէր
 զհետ խաղաղութեան 'ի յատանդ ինու պօլիս և տա-
 կաւին կայր առ կայսերն և ոչ ևս զստաջադրեալ

Թուին Թուին
 Հայոց Բէ

գործս իւր աւարտեալէր լուր տա հայսերն համեմ թո՛ւն թո՛ւն
 թէ՛ ահա զօրոյ Գարսից սկիւն և բռնու թի՛ առ ին չայց ԿԷ
 շէ՛ հաւանքս զայս: Ա՜յ որոյ կարն շայրայեալ ցա-
 նուն: և պատրաստին 'ի գէնս' ճարտ յարուցանե-
 լինդ գէն պարսից: և Եստի և ալիւսն Խամեզ գի-
 տաց յաշի իւր թէ՛ դաշն իւղաղու թեան Չոր դն
 եւ ջանայր ընդ տաճկաց ոչ վճարն, նա և ծանեաւ
 իսկ շէնայն սպարապետին իւրոյ 'ի չէրալ' և մին ի
 րն իւրեւ քանն հաշար զօրօք ելանէ 'ի քաղաքէս, և
 յուրի անկեալք գնան 'ի սաստիկ ձմերայնի. և 'ի
 ԽճԾՕ 1280: թո՛ւն ջս մերու՛ մտանեն 'ի սահմա-
 նա աշխարհի հայոց, առ 'ի տալ ապա ընդ օսմանց
 ւոյ. և թափեւ 'ի նոցանէ զերեան, և զայլս գաւա-
 ռս և զքաղաքս բազում: Իսկ արքայն թմանալ փո-
 իանայն ստանան լոյս և կոր կոյծանէ լոյս զտաճիկսն.
 Ինքն իսկ յաղթահարեալ 'ի պարտութիւն մատնի
 յերեսաց նոցա, փախտեալ անկանի յ'Նճմատուն' առ
 'ի ամիրսուցանեւ զքաղաքն, զի թերեւս փոքուցէ
 անկանիցէ զքաղաքն գոյն 'ի ձեռս նոցա: Բայց ոչ
 այնպէս եղև զոր խորհէրն այլ ընդ հակառակն էառ
 գործ շէնայն: Բայց և անդամօր իսկ պատե-
 լալ 'օսմանցիք ընդ նա և զօրացեալք 'ի վերսն պար-
 սից բարձաւ յնդլեան և ստանան զնոսա և զքա-
 �ղաքն: Եւ իստան վերադին ընդ ձեռալք իւրեանց հո-
 ճանն: Այլ թամազ արքայն ընդ մտայելովք զօ-
 րօք իւրովք իստափեալ յերեսաց նոցա՝ ձեպեալ
 ինձանայ 'ի Ղալաթին քաղաք, և անդ ամրանայ:
 Բայց 'ի պատճառս' իւրովութեան իրիք եղելոյ 'ի
 բն գոմէ ինն' գրէ կոյսն հրովարտակ առ բռեշին
 Բաղդատայ. զի լսուացի զխաղաղութիւն ընդ
 պարսից՝ պատշաճուոր դաշնադրութեամբ որպէս և
 զորեւ լստ արձանիւցն ճառիւք քեզ ծանուցանէ:
 Այլ եւայ զկարգ իրն: և Եստի և դուքսն Բաղդատայ
 աղէտ արքային զհամա կոյսեր. իսկ նա յօժարակամ

արտիւն յանձն առնու զխաղաղութիւն, 'ի ԵՅՃ Ե
 1181: Թուոջս Աւքանաշեան: Այլ 'ի լուսնալ ամին
 ախորիկ' գայ թամազ դուլիւսն 'ի Հէրաթոյ հան
 դերն եօթամասուն հազար ընտրելագոյն զօրով
 յասպահան, և ոչ հաւանէ դաշանցն խաղաղութե
 եդելաց: 'ի ԵՅՃ Ե 1182: Թուոջս Հայոց: Իսկ
 'իտոյն Թուոջս' մոանէ արքայն 'ի բանակ սպարապե
 տի իւրոյ 'ի տեսութիւն զօրացն. և յետ դիտման
 զօրացն' գնայ 'ի վրան թամազ դուլոյ սպարապե
 տին 'ի խնձոյս իրախութեան: Տրաւ իրանմբ նորա
 Արդ թամազ դուլն 'որ 'ի մտի եդեալ էր գահին
 կէջ շնա առնել. ահա աւտանօր եգիտարդեօք զ
 ժամ քարեպատահ զիդն կամաց իւրոյ Լցուցանել:
 Քանզի արքայն թամազ առաւել քան զհայր իւր
 միտեալ ցնդեալ էր 'ի խնեշութիւնս զի լսէպետ
 արքայն Հօսէն թախնաշութեամբ զգածեալ էր:
 սալ'յն ոչ երբէք ըմպէր զգինի: Իսկ սա կարի սի
 բեր զգինի' ուստի և պաշտ հայոց սիրէր յով զառ
 'ի անոյշ գինի մատուցանել նմա. որով փութով
 արբեւոյր, և զխոհեմութիւն բանի մասին կորուս
 անէր: Արդ 'մինչ անդանօր հարբ զգինին և ար
 եալ թախեցաւ և անդ գայացաւ. նոյն ժամայն հրա
 մայր տրթուն և զուլթուն սպարապետն թամազ
 դուլինն ձգուեալուն ժամայնի իւրոց' տանել զնա
 զ'յլեւստանս հազար ջրիբու, և անդ պահել զգու
 շութեամբ: Ի՞նչ ապա վասն նորա իսկ խորհուրդ ա
 րարեալ թէ զինչ արդեօք զնա տրասցեն' առա
 քեզին վնա 'ի սաւղոնար 'ի ձեռս իստազոյն պահա
 պանոց' որք էին եօղբէկք, և ադունք: Ահա առ
 տանոր տիրադուռ ժամայն թամազ Դուլիւսն:
 էհաս 'ի կատար ցանկութեան իւրոյ կամաց, որում
 ըզմանդուալ ջանացի հասանել: Բայց ոչ կամեցաւ
 իսկ վաղվարակի թաշամնոր ինքեան ձեռնադանել
 զի քի գուցէ թէ' քան ինչ անտուտ շառաւիղեալ

Թուոյն Թուոյն
 Հայոց ԲԵ

Ժաքեացի վասն իւրոյ անձին : Այլ հաճեցաւ նախ թոճին թոճին,
 ընտրել զվեց ամսեայ մանուկն Աբաս որդին Թա- Հայոց ԲԵ
 մազայ 'ի վերա պարսից Թաքաճոր : Վասն որոյ բե-
 րէ արտաքս զԱբասն 'ի յօրորոցի, և դնէ զպսակն
 ԽՅԻԲ ԽՇԼԷ յաջակողմն գլխոյ նորա 'ի նշան
 Թաքաճորութեան 'և անճանկէ զնա երրորդ Դաճ
 Աբբաս : Ի՞նչ ինքն ընդ ամ նախարարօք մացուցեալ
 ընդ յառաջ մատչին, և երկրպագութիւն Արքայ-
 ախան նմա մատուցանեն, և ուխտեալ երդնուն հաճ
 ատարմութեամբ ծառայել նմա : Ի՞նչ ապա իսկ այ-
 նուհետեւ եթէ վինչ արդեօք գործեաց Թամազ
 ղուլիխան, և իմա թէ որպէ օրինակաւ Թաքաճո-
 րեաց 'ի պարսից, անանկի գրեալ է 'ի լիակատար
 պատմութեան իւրում : Զորմէ և ես 'ի սակաւութե
 արտահանեալ գրեցից յապա 'ի ճառս Թամազ ղու-
 ւոյ : Եյլ անդ պատկանէ մեզ զՏոհմն Դերսէ-
 փոյ վճարել : Ի՞նչ 'ի ԽՅԻԲ 1185 : Թոճոջն մի
 ում մեռանի զԱբաս մանուկ արքայն յերրորդ ամի
 կենաց և Թաքաճորութեան իւրոյ : Իսկ Դաճ Թա-
 մազ հայր նորա եկաց մեաց 'ի Սաւղոճար ուտելով
 անդ զհաց իւր յաւօք և հեծութեամբ մըչ և 'ի
 Ժամանակին յայնմիկ' որժամ նադրե Արքայն 'ի հն-
 դիկս էր : յայնժամ սպանին զնա 'ի Սաղրեւոյ Ընդ-
 ղայ ղուլի փրկայ սրդւոյ Նադրի, որէր տէր և իշ-
 խան ամ գաւառացն խորասանայ 'ի հօրէ իւրմէ կա-
 րէեալ : Ի՞նչ յայնհետեւ բարձեալ կործանեցաւ զ
 Տէրութիւն Դերս սէփոյ Տոհմն 'որք տիրեցին 'ի
 վերա պարսից անձնիք մի զկնի միոյ տասն երրորդ, և
 երրորդ : Որոց զԺամանակ իշխանութեան 'սկսեալ
 յառաջնոյ իսմայիլ արքայէ 'ցերրորդ Աբաս մա-
 նուկ արքայն որ մեռաւ 'ի ԽՅԻԲ : Թոճոջն' բո-
 վանդակեալ գոմարին ամբ ԽՇԼԷ 'և իմա լատ այլ
 ոց ամբ իբրեւ ԲՅԺԺ : Բետ որոց ապա տիրեաց Նա-
 ղուլ Արքայն 'ի վերա տանն պարսից որպէս և ղորմէ
 այս

այսուհետեւ կամէ ինձ արտաճուել չարքա՛նք իման թո՛ւնի թո՛ւնի
 րեւ պատկը՛ք :

Աստուծո՛ւն յորում արեւմտեանքաց խորհրդի և արեւել
 ծննդէն և շարաց Գործաց արտաճուել կարե՛ն ի կարծիք Բա
 յայրէպոստոս ըստ խորհրդի մերում և արեւմտեանքաց և արեւ
 նոստեանքաց եղբայրաց : Պիտի երեքասուն երկուրէ ԺԴ 13

Աստուծո՛ւն յորում արեւմտեանքաց խորհրդի և արեւել
 ծննդէն և շարաց Գործաց արտաճուել կարե՛ն ի կարծիք Բա
 յայրէպոստոս ըստ խորհրդի մերում և արեւմտեանքաց և արեւ
 նոստեանքաց եղբայրաց : Պիտի երեքասուն երկուրէ ԺԴ 13

Արդ ծնանի խորհրդի ի թէ՛ւն թո՛ւն ոչ
 արտաճուել ի բեղ ծնանի, մերում ի Բաւաթ ըս
 տալի յանարի և ի Բաւաթ ծնողաց արեւմտեանքաց
 հաղ կարեւին ի Բաւաթ բերել շարա՛նք ծնանաբարձի
 դական կերակրաց, Այլ խորհրդի ի Բաւաթ
 թաւաւորութեան բարձրացուել պէրճացուել ծնա
 նոստեանքաց արեւմտեանքաց թեւն տոհմի իւրոյ :

ԺԴ 13

ԺԴ 13

ԺԴ

Թուե ին Թուե ին
Հայսց ԲԲ

Թէ Դմն նազոր արարի ին Դմն հաճեցաւ զնոճատու
 Թիւնս ին բարձրացուցանել ի յայն շաբաթիս աս
 տիճանս Եւրոպէս և ի դառնալ իւր ի յաղթու թեան
 հնդկաց աշխարհի Էհաս և Ժամանեցաւ նա ի տեղի
 Ժննդեան իւրոյ ուր խօսիլ սկսաւ ընդ համայն նա
 խախարաց իւրոց և պատմեաց զեղ իւր թեանց և զ
 զճատեսանի թշուառութեանց իւրոց զոր անդ կըբ
 եալ էր Ին ապա յոյժ փսմագոյն բանիւք և գորէ զ
 բանս իւր՝ այսպիսի իմն օրինակաւ Ի թէ ահա ար
 դեօք տեսանէք զի ցորեան վեհադոյն և գերադրա
 կոն Ժառօք բարչաւ աճեալ ճորայցոյց զն տէրն ամի
 Եւրոպէս այսու օրինակաւ զգուշ կալ պարտէ ձեզ
 մի արհամարել և նշկահել զիք յեղ կե լեաց և ի
 նոճատուեր որոց կորիւ Ծծ ամենախորժոն իբրև զն և
 զնոսա իսկ բարչաւ աճս և յեղև ին առնել իսկ եր
 բ մն միտեալ խորանանկու թեամբ իսկապարծու ին
 խորխոտալանձ պարծիւր զանձնէ իբրև թէ իցէ
 արդեօք իտոհմէ բաջայաղթ ճիւղի իրանս սկիւթա
 ցւոյ և թամուր լանկն Այլ ստոյլէ զն սա իտաճ
 կայ և յաննշան տոհմից վերաբուսեալ շառաւիղե
 ցաւ բանդի և հայր նորա էր Թաղեցաւ իրոճ որով
 աշխատեալ ուսուց զհայ իւր և ամուսն նորա իտաճ
 դու լի Ին ինքն իսկ նատ Ե դու լի ոչ յայլ ինչ
 գործէր մարդեալ և հրահանգեալ բայց միայն
 յուղտապանու թե իսկ յորժամ մն ուն ձեօղք նորա
 նա ընաց յարեցաւ առ բէկ ոմն Խորասանայ և եղև
 նմա պատշաճաւոր պաշտօնատար ի Խճկա Ի թու ոչ
 մեր Ին ապա սպան զբէկն և զգուստր նորա յախշ
 տակեալ խոյս ետ իւր իննս յորմէ ձնաւ զ ոգոյ
 դու լի միջոց անբանիկ որդին առ որ բազում
 իծառայց Տեառն իւրոյ եկին և յարեցան ընդ նմա
 ուրք իւրեաց Ժամանակի անդ զ յափշտակու թիս գոր
 ծէին որով և զհոյժալ թանս կենաց կարեաց իւ
 րեանց

րեանց գտանել մարթանային : Իսկ 'իվարձանի' թու՛ն թու՛ն
մատոյց Նատրեն զանձն իւր 'ի ծառայութիւն բա : Հայոց ՔԷ
բուլու խանի բզէշխին խորասանայ , 'ի ք ԶԳ :
Թո՛ւն թու՛ն , ուր յետոյ 'ի ք ԶԳ : 'Թու՛ն թու՛ն'
եղև սպարապետ , և գնաց տալ մարտ ընդ եօզ բէ
կաց' որք եկեալէին աներէ և կողոպտել զգա
առսն խորասանայ , որոց անպարտելի քաջութիւն
պարտատեալ յաղծեաց , և վանեալ հալածեաց ու
նոսա զամենեսէսն 'ի սահմանացն խորասանայ : Ի՛նչ
յորժամ դարձաւ յաղծու թ ք առ տէր իւր , յետ
այնորիկ զկնի աւուրց ինչ քանեաց , բնաջկաւ
արհամարեցաւ զնմանէ , ուստի 'Թողու զնա' և դի
մեալ դէպ ուղիղ չո՛ւէ 'ի քալաթ առ հօր եղ
բայր իւր' որ էր եղեան Բալաթու : Իսկ նա խե
պէտ յառաջնում նո՛ւազին ընկալեալ և զն առ
տունով զնմանէ , սակայն զկնի և զնմանէ և օ՛մնար
գեցաւ վասն մեծագոյն փառամիլու թեան իւրոյ :
Նմին իրի դարձեալ իւրոյ անտի տունեալ զնմանէ
ընթացեալ զնայ 'ի կերինս անպատան ունելով , բ'զ
գործ աւաղակու թեան և զ յափշտակու թե : Ուր
ժողովեալ գումարեաց զարօ սրիկայս , և զսիւ
րեանս , որոց թիւն լնէր իւրեւ ու լին հարիւր ո
րովք զբաշում փաղաքս վաճառականաց անպատան
կեալ կողոպտեաց' 'ի պէտս փարթամու թեան արանց
իւրոց : Ի՛նչ այսպէս իսկ զ բունաւորական իշխանու ի
նորա ըստ դիպման ժամանակին յաջողեցաւ ըստ կա
մաց իւրոց : որով օր ըստ օրէ յօյժ գօրացաւ , և
բազմացոյց զգունդս գօրացն' իբրև հալարաց հին
դիւն : Որոց զպիտոյս Թմ կարեաց 'ի շրջակայ գաւա
ռացն խորասանոյ բունութեամբ և յափշտակու թե
լցուցանէր : Յետ այլքանեաց իրագործութեանց
առնելոյ ոգրագործութեաց' թողութիւն 'ի Շահ
թամազոյ գտանէ միջնորդութեամբ հօր եղբօր
իւրոյ , և ապա այնու հետև ելե՛ի զննչ նա գոր
ծեաց

ծէաց Կենալով 'ի Քալաթ առ հօր Եղբայր իւր և Թոռին Թոռին
կար թէ զկնի մատուցման անձին իւրոյ 'լծառայ Զայոց ՔԷ
ու թի Երբային Ահաւասիկ զառ յայտանեաց 'իկար
ճոյ գրեալ եղև և ծանուցած 'իվերն դոյն պատկոջն
մինչև ցայնվայր յորժամ գահ ընկէց արար զԹա
մաշ արքայն և փոխանայ նորա կայսոյց Թադաւոր ըշ
երրորդն Աբաս որդի նորա : Իւրեմն արդ այժմիկ
ճահ դիպի մեզ զառ յանցանեաց մնացելոց գոյժոյ
նորա բռն արկանել և յոյժ ճշդիւ գնին իսկ
հախառօտաբար և բացայայտ ճեղնաղնին վեր ԼԷ
ծու թեամբ արտաճառեալ աստատին պարունակել ,
որով իսկ բացափայտալ յայտնիցի զմեծայաղթ և
զոնվանելի կարողութիւն նորա , և միանգամայն իսկ
զանալդակ և զահափետ ' ջանողորմ վարս կենաց
նորա : Արդ ' յորժամ 'ի ԽՃՃԲ : 1182 թոռնջն
կացոյց Թադաւոր 'ի վր պարսից զմանուկն Աբաս ,
յայնժամ փոխարկեաց զանուն իւր Թամազ զուլի
խար ' Ուլեննամառ . և ասաց յայնմ հետէ Ուլեննա
մառ կոչել զանունն , և ոչ ևս իսկ բնաւ Թամազ
զուլի իսն : Ի՞նչ գուհարտակ յոշնախուռն զօրաց
առնէր , և որովք իսկ չոճեալ խաղայր , և ժամա
նեալ հասանէր ' և մատչիւր առ բաղտատ քաղաք
Օսմանցոց . և շուրջ զպարսպաւ քաղաքին շինէ
զպարսնէշ և զմարտկոցս : Ի՞նչ այսպէս իսկ հանդերձ
նոքօք տայ գուպարս մարտից ընդ քաղաքին բաղ
դատու ց վէց ամիս , և յուսակուռր դքադաքն և զնժ
արարեալ 'ի վերջին թշուառութիւնս հասուցանէ :
Իսկ այնուհետև գայ ժամանէ 'ի կոստանդ ինու պօլսի
հըր սպարապետն Թօփալ օսման ընդ ութսուն հա
զար զօրօք յօշնութիւն և 'ի շրջովիք թշուառա
ցեալ և պաշարեալ քաղաքին : Որոց տոճեալ մարտ
ընդ պարսից ' յաղթեն և սոնանեն գնոսս , և մեր
ժեալ հալածեն 'ի սահմանաց բաղտատայ զպարսիկս
ամ , հանդերձ զօրաբլնոցն իւրեանց : Եւ զքաղաքն
լքեալ

Լեռնալե պաշարեալ՝ ի խստագոյն ճիշմանի պաշարմանց որոց ազատեն, և խնդապատար ցիծու թիւ զտրտեալ և զհսկարեալ սիրտն նոցա Լցուցանեն : Իսկ քաջամարտիկ զօրաշուխն պարսից վէլինախտ, այսէ՝ թափաղ դուրխան՝ թէպէտ յաղթեցան Յօսմանցւոց, և փախտեալ անկաւ մաղապուրծ ի Ահմատուն, բայց սախոյն փոյլ ընդ փոյլ Վերանորոշեաց զդիպունաժ ժամանակին, և ոչ խնդրեալ երկար ժամանակ կայեալ ճնաց ի բերնան իւրում : Այլ քանզի փշտ սովոր դուլ՝ բարեբաւոր աջողութեամբ ստանալ զյաղթանակ մրցանակի : յայտ՝ վայրի յոյժ կարեվէր վիրաւորիւր յորմէ և կարծէր վախճան և ոգը լեալ յաջողութիւն բաղկի իւրոյ : Այլ զկնի երից ամսոց պարտութեան իւրոյ դարձեալ զջորս ժողովէ, և զբռնողս կաղմէ որովք անդրէն վաղ վաղակի ճեպեալ արշաւմամբ դառնայ ի բանակն տաճկաց : որոց բանակն տղերք մերձ ի Բէշլեքուդ Բաղաբի : Ընդ որոց կրկին տուեալ մարտ ի պարտութի մատնեաց զտաճկոս և ըզբալուին ի յորոց իծայր սուսերի մատնեալ թաւալաւ լորս արար ի միջի որոց սպանեալ եղև և քաջ սպարապետն թափալ Օսման : Չմարմին նորա դիտալ զարդեալ թափաղ դուրխան անապետաց առ դուք ի Բաղտատոյ պատուով լիաղել զնա ի փառաւոր շնորհի : Այնուհետև մինչ ի խորհուրդ ձկտեցաւ առ ի դառնալ և կրկին պաշարել զԲաբելոն քաղաք որով իւրաց տարատրոհեալ զչեւաղանխտ քաղաքն իտաճկաց պետութիւն առ ինքն կորեւալ գրաւեցէ : Ինքն ժամաւ լուրնմա ի Շիրազոյ հասանել թէ ահա ընդ վշեալ ապստամբեցան ի բէն Մահմատ խան բալուչն որ զկնի զօրաց քնաղեալէր իտաճկանս պարսկաստանի առ ի տանել զնոսա ի բաշտակն նորա և ընդ նմա զուգակցեալ համա ճայնեցաւ իսկ Սէֆի Մահմատ խան մարզպան սահմանաց այնոցիկ

Թուին Թուին
 Հայոց ԲԻ

նոցիկ որ իբեկն կարգեցաւ Տերն իշխանն ի Երբ թո՛ւն թո՛ւն
 ալայ, և ի վերա այնց գաւառաց ի մին իրի յոյժ Հայոց ԲԵ
 գրէնեալ որովորոք ի բարիութիւնս անհարկնս
 բարեցեալ, և իսկոյն դարձոյց զերեւա իւր ի բարի
 լօնէ՝ շաղանաբար մոնչմամբ ժամանեցաւ ի Երբ
 ազ, և արձակեալ ի վերա նոցա, կորսյն զնոսա կա
 մենեանն սրով սուսերի, որք կամէ ին թաղաւոր
 եցուցանել զ Կահ թաւազ օրինաւոր արքայն ի
 վերա պարսից։ Ի՛նչ ի վարանն գործոյս զառնայ
 անտի՝ շք. զ և մեծաշնորհն փառք յասպհան քա
 ղաք ի ի ԽՃ Ժ Դ Ը 3։ Թո՛ւն կանխն մերոյ ուր ի
 յոյն ամ, կայեալ ի հանդէս առ իւր զօրաց իւրոց
 և օր ըստ օրէ զ թիւ քաջամարտիկ հրոսակացն ևս
 քան զ ևս բաշխացուցանէր։ Չի նոքօք գաւն գոր
 ծեալ ճշտաբար մարտացի լծաիւ մարտիւ ի
 բաւալ թիւնէ տաճկաց զգաւառն զանտիկ զօրս ի
 տէրութենէ պարսից քաւալ թիւ յառջատիկնէն է
 ին։ Բանքն ոչ առ ին յանձն յօժարակամ իսկադու
 թեալք դարձուցանել վան որոյ ի գէն վաճեալ
 նս՝ և զանապարհ մարտի հորդեաց առ նոսա՝ զն
 որով կարացէ իսկ պարսաւ որով զտաճիկն ի բաց
 տալ զնսնանէս, զանտիկ նա և օրնո՛ւ իսկ մարտիւ
 ջանահար նա ինիսի և զմիտս կրակաց իւրոց իշխան
 զայն յիւրդութիւն օրնոցուցանէր զի գոցկէ ար
 դեօք մարտացիւր որով իսկ զբոյանդակ պետուի
 տաճկաց ընդ իշխանութիւն իւրով նաւա՛ւ Լաւ որ
 ում և լորմէ մերժ մերժ մերժ իլու զօրաց իւրոց
 իբր առ նոսա զերայնոյս ձգնելով յոխորտաբար առ
 էր լծէ ոչ իւրեք տարակուսեալ օրնոց զան
 կանխելով զգործակի ին՝ փիւր ին ժամանակն իկէ
 պարսկացն փառաբանու Գլխիւ Լըզ արդարեւ ոչ
 գրեպեալ ընկճիւր նա ի իւրհորդոյ մտաց իւրոյ
 ելծէ ոչ իցէր տախարհաւաճութիւնս զերայնոցն և
 զքաջութիւնն։ Իսկ այնուհետեւ ի սպառիւ ամին

արնորիկ և 'իմուարն' : և զ'ամեն ճեա տոճեալ հան թուճին թուճին
 գերմ հարիւր հազար զօրոց զմաց խարաց և ժամանէ
 'իկողանս հիւսիսոյ արեւմտականաց : Ի՛նչ ժաղմ ընդ
 տաճկաց եղեալ առնու 'իննյանէ զ վրացառուն ը զ
 գանձաւ զ Լաւրար և զերեւան և այլս գաւառս և
 զաւանս բազում յոյժ : Ի՛նչ ապա տաճկաց տեսեալ
 զանհնարին վտանգս աղետից 'ի պարսից եկեալ առ
 իւրեանս վանս որոյ հաճեալ հաւանի խոնդաբար
 ընդունել զամ դաշինս զորս Կատրն խնդրէ :
 Իսկ և առաքեաց զդեսպան զ'ի Սանթ Պետրոս ը
 առ Թաշուհին Ռուսաց և պահանջեաց յորմէ դհն
 մայն հառաւածեալ երկիրն 'ի՛Տէրու թէ Պարսից :
 Ի՛նչ նա վաղվաղակի թարոց իրիք սպուծելոյ ընդ իր
 նորա կադարեաց ի՛նչ ապա յամին յորում մեռաւ
 զմանուկ Թաշաւորն Աբու Թաշաւորեցաւ 'իմերա
 պարսից 'իտանն երրորդն Մարտի ամսոյն որ տարե
 գլուխէ աշէին պարսից և յայնմ հետէ անուանաւ
 կոչեցաւ Կատր Լաւ փոյլ 'իսպարումն կենաց
 իւրոց : Ի՛նչ 'իննյն ամին գկնի Թաշաւորու թեան
 իւրոյ թողու զանապատն մուղամ ուր Թաշաւորե
 ցաւ 'իմէ Պարսից չաւեալ հասանէ ընդ ամ բանակաւն
 իւրով 'ի Լազոնին ժաղար : Ուր հրաճիրեալ կոչէ
 զամ մօլայն և զօրինապահն և 'իննյանէ յափշտա
 կէ զգողոր կալուածն որք նոճիրեալ էին 'ի չկիթաց
 և մատրասայից որով զպարէնս հանապազորդ տկան
 ժախուց և կերակրոց իւրեանց հայ թաթէին : Ի՛նչ
 ապա վճռահատէ միաբանիլ զ Էիայ և զ Սիւնի
 աշգն և հրամայէ 'ի բաց բառնալ զամ տարա
 ձայնու թիւնս , այսինքն ' ոչ անիծանիլ զմարն ,
 զսմանն , և զ Աբուբարն , և ոչ առնել զ խառ
 նիճաղանձ և զ բանդաշուշեալ ամբոխն 'իտօնի մա
 հոճան հաւնին և զայլս այսպիսիս որով զհակառա
 ու թիս կրէին ընդ տաճկաց Եւսայնորիկ յղէ ը զ
 դեսպան 'իկոստանէ ինուսօլիս առ 'ի աշդեւ խոնդ
 արին

Զայոց ԲԻ

քարին զնախին իւրն յաթոռ թագաւորու թեան թաւին թաւին
 Դարսից որոյ ժամանին իբիւզանէ ինն ընդ ունեցին
 զնաւեծաւ պատուով և ընկալան Դատորն ուր
 զԹագաւոր օրինաւ որ ի վերայ պարսից և ի բաց
 դարձուցին զամ երկիրն որոյ տիրեալ էին և շնոր
 հետ Ետուն զհամարձակութի պարսից յու խաւ Ե
 անու թարց իրից ինչ կասկածանաց իգերեզման
 մահմետին ։ Իւր յայնմ հետէ շոճեաց Դատորն ամ
 զօրօք իւրով և եմուտ շնադգեղ հանդիսի ի
 Սպահան քաղաք խորհելով ի կարգի դնել զամ
 միջերկրայն պարսից ։ Արդ՝ աստ ուրեմ եղ ի
 մոտի շոճել խաղալ և գնալ ի վերայ Ղանդահա
 րայ քաղաքին՝ առ ի հնազանդութիւն ածել զա
 ղուանսն ։ Բանիւ Հօսէն խան Եղբայր Մահմուտին
 որ իշխէր ի վերայ Ղանդահարայ ։ ոչ հնազանդել
 մտաւէր ընդ լծով իշխանութեան Կադրին և ոչ
 անպայ իսկ ակամ ջալուր լինելով բանից նորա գալ
 ի պարս ի հանդիպումն նորու ։ Այլ ընդ վերայ
 առ ոչ ինչ համարէր զնա՝ և զբանս նորա և
 Եր պատրաստութի ամրանայր ի պահպանել զեր
 կիր իւր ։ Վայ հանդերձեալ յարդարեաց Դատոր
 զճոկստ իւր ի վերայ նորա գնալ անհօն քաջա
 մարտիկ հրոսակօք խորտակել՝ փշեւել մանրել և
 ի կոր կործանել զվտարանջութիւնս նորա և ապա
 անտի սիւռեալ ասպատակս ի վերայ աշխարհին հնդ
 կաց ։ ուստի ի 1186 ։ թուոջն Ելանէ Դատոր ի
 քաղաքէս և գնացելով դէպ ուղիղ ի Ղանդա
 հար վերաժամանէ և ապա շոճեալ անտի գնայ առ
 նու շրջալս քաղաք և անտի գնացեալ անցանէ
 ընդ Հինդուս գետ ։ մտանէ ի սահմանս հնդկաստան
 եայ ։ Ուր արդեօք եթէ որչափ իսկ քաջագոյն ա
 րու թեամբ Ետ պատերազմ ընդ զօրաց հնդկաց և
 կամ որքան անձինց անբաւ ։ ի զօրաց հնդկաց խորոյ
 պարսից իսկ տապաւոր անկեալ սատակեցան ։ և կամ

ԲԻ

ՀԱՅԿ

ԳԻ

ևս քանզևս յաճախէր 'իբրևնաւորական' իշխանութեան թո՛ւ թո՛ւ թո՛ւ
 որով և որ աստ օրէ առաջեւ աճիւր և զօրանայր
 ալստ աւաճաւ թ' 'իսրաի նորա Իճ որով իսկ գրեթէ
 զքոյր Պարսկաստան ընկաւ գեալ ընկղմէր 'իսաս-
 տիկ և յանբերելի թշուառութի : Իսկ 'ի 1191
 թուոյն հրամայէ թարգմանել զչորս գիրս այսինք
 զհին և զնոր կտակարանն այսէ զօրէնն : Մօզսէսի
 զարտեան մարդարեւից և զաւետարանն Սուրբ
 բնաւ առաքելական թիթովք ընդորոց և զպղծա-
 շուրթ և վնասարարն Ղուրանն մահմետի պղծոյն
 յեղէ զէ 'իբարբառոյ արաբացոյ 'իպարսից լեզու
 Որք և թարգմանեցան 'իձեռս վսմադոյն վարդից
 հայոց և լատինացոց վերակացու թ' ուրումն Ս'իւր-
 զարմէ թւոյ որէր ոյր 'հանձարեղ և գիտնական :
 Ս'ի ճշմարիտ հաւատոյ դաւանու թ' խառտվանեցաւ
 զ'Քր Ս'ի ճշմարիտ գոյ ծնեալ անմարմնաբար
 'ի հօրէ յաւուրքան զամ յաւիտեանս համադոյաբար,
 և ապա ընդ ժամանակս մարմին զգեցեալ միաւոր-
 ութեամբ 'ի սրբոյ կուսէն Մարիամայ վասն փրկու-
 թեան աշէի մարդկան : Իճ այսպիսի ուղիղ դաւան-
 ութեամբ վերածնեալ նա եղև մկրտութեամբ 'ի
 Հոգին Սուրբ 'զանխլաբար յազգաց յիւրոց : 'իձե-
 ուս հրաման գեորդայ Աթաբան և Հանձարապետ
 րաշուհապետի և Առաջնորդի սրբոյ վանաստորոյ
 Ղուրացի : Իճ յորժամ լացեալ իսկ կատարեցաւ
 զթարգմանութիւնն , և յամբոյ հառ զժամրագոյն
 գործն թարգմանութի 'իսկ այնուհետև ելեալք
 'իսպաստոյ բնակին առ թաղաւորն յատրբոր յոյն
 ժամանակի բնակէր մերձ 'ի թէհրան քաղաքի Իճ
 մատուցին նմա զթարգմանեալ գրեանս որ 'իվթ-
 որոց յոյժ ուրախ եղև և ընկալեալ պատճեաց յղ
 թարգմանիչն մեծաւ յարգանք և ետնոցայ ընթ-
 եանու զթարգմանեալ գրեանս առաջի իւր :
 Առ որս կարի մտադրութեանն մատուցանէր և զան-
 բն

քննել և զանձառել ժամանց Բրիտանականի վարդապետութե՛ զբարեւ շաղկապ փաբան մեկնութիւնս ձօնէր : Որով կամեւ կարէր՝ իբր դոյցն ենթակայօջ իմիք, շայնատարած քնդարձակութիւն երկնի պարփակեալ պարունակել : որում և ոչ բոցեղէն կաճառք հրանիւթից զոճարթնոց՝ կարացին բովանդակապէս խորհրդադգածք իսկ լինիւ : Ի՞նչ ի վաղձանի բոլորովնք ծաղը առնէր բշտհայտն, աշպէս և շաճմեան, և զալին աշպանէր որով պարագայիւք յայտնապէս երեւել իսկ՝ զի կամէր զնոր կրօն իմն հաճատոյ հնարել : Ող և յայտնապէս ի լուսնեցուն տէր եթէ հէր կամեցի շնորհել ինձ զկեանս յերկոցունց օրինացս այսոցիկ զբարեւոյն կրօն մի յօրինեցնց որ լաւագոյն քան զայլ մի կրօն լիցի : Ետևտոց որովք յառաջն վարեցան շմարդիք յաշխարի Ի՞նչ այնչէտն արձակեցեալսց իւրաց զհէր Գեորգ երջանկալարդ Անաջնորդն մեր լնդ որում և զայլս քահանայս և եկեղեցականս որք լնդ նմա էին հանդերձ տկեճա մուկ խիւլայիւք և իբր հարիւր թուամն բնծայիւք Ի՞նչ թէպէտ գոյն ինչէր զոր նա պարզեցոց նոցայ որև չև ևս էր բաճախան ծնխուց ճանապարհին տակոյն ստանա՞ր զոճարձանք իմն մեծ երեւի քանդի ի տատանակէ թուզ քաղէն և իմպրէնօջ իաղող Բանդի սա որ իբնուօտ իսկ ունէր զսովորութի առնուլ ստանալ և ժողովել զինչս արդ աճաւանիկ ձօնէր նոցա զպարզեւս, որ թուի թէ՛ որով իսկ այնուոնէր առ յոպս զմեծամեծ պարզեւս գանձուց ի նոցանէ ստանալ : Թէ ոչ՝ զինչ արդեօք դիտուորութք կարծես ետ նոցա հարիւր թուամն վանն վաստակոցն ոչ այլ վանն իւրոյ իսկ սանտիկ աշահութե Ող և ինչոյն իսկ ամին յառաջագոյն պահանջեայ ի յորդալնն Ղազարի Կոթուղնկոսէն զքսան և չորս հազար գահեկանս անլով ցնա թէ չէ պարտ Բահանայապետից ստանալ զգանձս սրով աղմկեալ

Թուի թուի
Հայոց ԲԷ

շխութիւն և զհետին 'իշաճղացն' եւ Ապա հիմար Թոռին Թոռին
 դէօք կարելի վարկցես զարարէն ընծաից փոքրա- Հայոց ԲԷ
 գունից Թարց մեծամեծ ակնկալութեւ Լեալ որոյ
 ջաննէր միշտ զշանձս բարձրացուցանել և ոչ երբէք
 իսկ սպառել Արդ այսչափ ինչ բաճակոն 'իվերայ
 լնցի որ շորմէ յաւաջ բան զմեզ ոմանք երկայնավեպ
 ճառելք լայնասիւեառ արձանագրեալեն Ահա ուր
 էմն աստանօր դարձեալ մատիցուք 'իկար բանիս
 մերոյ և զնմանէ ճառեացուք և զնոյն իսկ վրձարել
 փութեացուք իսկ և 'ի նոյն Թոռնոյն զոր 'իվեր-
 անդր եղաք զգորս բաղումս յղէ 'իվերայ Բարայ
 ծօլեղերեայ Բաղաքի զայն ընդ իշխանութեւ իւր-
 ով որոց գնացեալ պաշարեցին զբաղաքն այլ ստանն
 եւ զնոսա ոչ կարային Ի՞նչ դարձեալ իսկ 'ի նոյն ամին
 ինքն Նատրք չոճեալ խաղայ ընդ ամ բանակաւն
 իւրով 'իվերայ աղէին Աւանայ կամ Լեկղեաց որոց
 բնակութի յայնկոյս Լերինն կով կառու ալսէ եալ-
 քուզ սարի Ուրբ 'ի ժամանակին յայնմիկ յորում նա-
 ւորն 'ի հնդկիսէր դիպող ժամ գտեալ արշաւեցին
 'իվերայ իսկ փոյտակարան աշխարհի և 'իվերայ
 այլ ոչ բաւառց : Իսկ իբրոյն խան եղբայր Նա-
 տրին որ նստէր 'ի Գաւրէժէ և իշխէր 'իվերայ գա-
 բառացն այնոցիկ յորժամ լսէ իսկ գտուեալ դու-
 ղյԹ նոցա ելանէ պատերազմ քնդդէմ որոց որեւ 'ի
 յորոց սուսերահար սատակի 'իմարտի խառնն : Այս
 որոյ յոյժ միմեալ նստոյ 'իվերայ նոցա զայրա-
 գնաբար գաղանութեւ զճախբար ճակատուն դէպ
 ուղիղ առ նոսա արձակեաց որով կամէր լեկաջնջ և
 արմատասպառ զնոսա առնել յերեսաց յերկրէ բայց
 զվաղձան գործոյ մարտին բառ խորհրդոյ 'նորայ
 ոչ կատարեցաւ այլ ինքն իսկ պարտեցաւ յերեսաց
 նոցայ և սակաւուք ի միջ անտուտ իսկ գրեթէ զնջ-
 եալ իջաւ նա 'իլեռնակուտակ և յուկայնավութե
 յամբարտաւանութեւ սրտիցն որով զբոլոր ակեղերս
 ընդ

րն է բռնա՛ն ածել ջանայր Քանդի շախա՛ն որակն թո՛ւն թո՛ւն
 և դոյ՛ն իբօք ոչ լցուցանէր զախորժակ կամաց իւր Հայոց ՔԻ
 ոց աւ փշտ և համապաղ յանշախն նկրտեալ
 ձկո՛ւէր զկամս իւր : Ուստի անճարակ լեալ Նատր
 թողլու զալանս և բաց հռանայ 'ի նոցունց և յամն
 1192 : մտանէ յանապատն մուղամ . և խորհի իսկ
 տալ մարտ ընդ տաճկաց : Այլ 'ի նոյն ամի իսկ
 վտարանջեալ ապօտա՛րբեցաւ թաղի խան բզեշին
 Հերաշայ . և յայտնեցաւ Նատր արքայի զապս
 տախուժի նորա յամի 1193 : ուստի առաքէ ի զ
 Կունդո զօրաց 'ի վերայ նորա , և զնա ձերբակալ
 արարեալ ածին առաջի նորա : Ի՞նչ հրահայէ զմին
 յաչաց նորա բրեւ , և հանել զամորձիս նորա . և
 'ի վաղճանի խնայեալ զկեանս նորա՝ ետ նմա զնշ
 խանուժիւն Քոյգուլայ : իսկ և 'ի յայնմ ամի՝ Հա
 տան խան Ղաջարն ինդ վզեալ ապօտա՛րբի զնմանէ
 և զզօրս 'ի թուրքմանից և 'ի թալժարաց ժողովէ՝
 առ 'ի տալ որովք ընդարում պատերազմ : Իայց զգոյժ
 թեկնածու թեան բառ դիտման մտաց իւրոց ոչ յառ
 աջեցաւ : քանզի Սան օհմ՝ օրքալաղէր զինքն 'ի տահ
 մէ Հին Սէֆւոյ քու . և զբաշում զօրս գումար
 տակ արարեալէր առ 'ի նոքօք մարտնչել ընդ Նատր
 արքայի . որոյ յուսով և Հասանխանն Ղաջարն 'ի
 բաց ընկէց զլուծի յանունէ իւրմէ : Նմա իսկ 'ի
 նոյն ամի բնբռնեալ ածին առ Նատր՝ և որդւոյ
 իւրում տայ հրահան հանել զաչս նորտ և առաքել զ
 նա 'ի քիւղանդ ինն առ խանդքարն տաճկաց . զինաւս
 զնմանէ վկայեալ էր՝ հաւատեալ քու նա 'ի ցեղէ
 Սէֆւոյն : Ուստի և Հասանխանն՝ փոյժ ընդ փոյժ
 խորտակեալ ցիւնցան լինի համայն զօրօք իւրով յեր
 եսաց զօրացն Նատրի որք հասին 'ի խորասանայ : Ի՞նչ
 թէգկեալ 'ի յայնմ դիպում ածոյս ղերժաւ Հասանխան
 'ի հարաւածոց նոցա՝ տակայն բոլոր գաւառն վերանայ
 'ի յապահանու թիւն և 'ի յաւեր վարեցաւ : Ի՞նչ ապա

1194 : յամի հայկազունեացս Նատրը արքայն վերստին
 տայ ռաւր միւ տաճկաց մերձ 'ի յերևան քաղաքի' և
 և զբազումս 'ի նոցանէ' 'ի բերան ծառաւի սրոյ իւ
 րեանց մատնէ : Արդ թէպէտ կանխաւ քան զայս խոնդ
 քան տաճկաց կատարեաց զմա ինդիրս Նատրը ար
 քայի մոտ սրում և զյրմէ 'ի վերանդր' յիշնտակ
 եցաք զի մի ևս յաւելցան 'ի վերայ միմեանց պատ
 երացաւ Սախայն Նատրը արքայն նիւթ հրոյ հար
 տու թիւ և վառասիրութիւն ներգոյացուցեալ 'ի հոգ
 ւոջ իւրում' որով և բորբոքեալ տոչորիւր ելանէ
 անէր քան զսահման մարդկային և անցանէ զուխ
 տիւք և զօրինօք իւրովք վասն որոյ և պատե՛րազմ
 անդադար 'ի վերայ տաճկաց յարուցանէր զի միան
 գաւորն և տիրեացէ 'ի վերայ տաճկաց պետութեանց
 որով և զայլս տեղիս նո՛ւաճէ մարթոսցէ Արդ տս
 տանօր յորժամ տեսանէ Նատրը թէ վտանգ մեծ
 անձին իւրոյ պատահեսցի 'ի շփոթեալ իւրովու
 թեանց երկրին իւրոյ, եթէ ոչ դարձցի յետս յեր
 կիր իւր : վասն որոյ խօսի զխաղաղութիւն ընդ
 տաճկաց, և մշտնջանաւոր գաւառիք զհաշտութիւն
 առ նոսա հաստատէ 'ի 1195 : յամի արամազեանս
 տումարի : Ի՛նչ ապա 'ի բաց լոռացուցեալ զտաճիկ
 սին 'ի սատկութեան պատե՛րազմաց' կամեցաւ չո՛ւ
 ել տն կողմամբն վերիալուոյ աշխարին, և զնոյ
 յասպահան ժամանէ : Իայց նախ գրէ զհրովարտակս
 և առաքէ 'ի վեացաւն', և 'ի նոցանէ պահանջէ զոր
 դիտ համայն Ազնաւականաց երկրին 'ի պատանդս պա
 հէլ զնոսա առ ինքն տակրյն վերք եղին իմտի
 մանաւանդ զձեռս իւրեանց 'ի սուր անկանել քան
 թէ հազանդիւ անիրաւ հրամանի նորա : Ի՛նչ այս
 պէտ իսկ նշկահեալ արհամարեցին նոքա զհրամանս
 նորա, և 'ի բաց յանձանց իւրեանց թօթափեցին զա
 մոհի լուծ ապառոււ բռնաւորին այնորիկ : և չաջ
 րւթեալք իսկ յետ վարեցին զգունդս պարսից որք
 զնա

Թո՛ւ ին
 Հոյոյ
 ԲԷ

գնացեալ էին անդ ժողովել զհարկս արքունականսն և
յեղկել զի պահել զնոսա Այլ Նաորը արքայն գող-
ով յամենուստ կուսէ իմէջ մեծի վտանքից որոց
վասն ոչ կարաց զվեժս նոցա հաղուցանել ալ
վաղ վաղ ընկծացիւք աճապարեալ ժամանեցաւ յաս-
պահանքան լուր է հասնաւ թէ պատասխան թի
ինչ սկսեալ է իխորասան լինիլ է՛ն յայնմ հետե
յորժամ զդիպում աւ բարեբաղդ ժամանակի յաջ-
ողու թեց նորա փոխարկեցան իվտութարն կոյս և ըզ-
անաջողակ արկածք վատաբաստիկ թշուար ու լժեց
շուրջ զնովաւ պատեցան ըստ բանսի յեղափոխ
ժամանակն որ գրեթէ ոչ կարէ պարհել զերս միշտ
'իմ և 'ինոյն կացութե Այնուհետե յայնմ գլխը-
րոտութիւն իւր ոչ կարելով տոնել շրջա ընտելաց
զան աջողակ դիպում աւ ուստի թողու նա բնաւին
զմարդկային իրաւործութիւնն որով ամ մարդկիք
մարդ վերաձայնիկ զգեաւ այնուհետե գացանախան
և կամ թէ իսկ դիւանիան կերպարան է՛ն միւշ
յայնմ ժամանակն կայր նա յասպահան զբարբարոս
ու թիւնն մեծամեծս և զպարսպիւնս գործէ բազմ
աճեցոյց զբեռինս բնակչաց նորոյ ժամրագոյն տուր
անօք և զբաղումն 'ի յորոց անպարտ մահու գատա-
պարտէր Ող և յաղէէս մեքոյ ևս իսկ ընդ կեողան
ւոյն այրել հրանայեաց զԷմիւրազ Աղայն իծոյց
Մինասեանց և զԶարութի Աղայն Էրզնկոյնուհն
զուտ բաղայս իմեքայ նոցայ գնելով ող լժէ գնեալ
իցեն արդեօք զարդ ինչ ձիոյ հաւեն արքայի Բոյց
թուն լժէ կասկածէր նա զաղէէն հայոց համակիւք
լեալք որ պատասխան թէ աղէին վրայ Բանդ
յառաջաւոյն յորժամ Նաորը պարտեաց գողումնս
և եկն իբաղաքս գնացին պարսիք անալ ի՛նչ էյնոյն
գեղջէս աւ Նաորը և բողբ բարձեալ գանկաւորցին
զաղէէս հայոց առաջն նոցայ թէ ահաւ ասիկ 'սողը
էլ լոյ նոյս ասպտամբեցան աղո՛ւմնք և եկին բաղաքս

Թոռին Թոռին
Հայոց Բի

մեր ճշեալ կործանեցին որպէս և ի հաստատութի թուին թուին
 բանիւ վկայ հաւատարիմ ունեմք զե և համակցեալ Հայոց ՔԻ
 միաբանեցան ընդ արժանից և նորքք հանդերձ ր զ
 գեղս մեր հրձիք արարին և զաղե մի թերից մե լոց
 յափշտակեալ կողոպտեցին և զմեզ իսկ ի վերջին
 թշուառութիւնս հառուցին : Ի՞նչ ի վախճան Բանիցս
 այսորիկ պատասխան ամբ Կատրե առ նո և անի Այո
 գիտեմ և ես զի յոյժ վշտացուցին հայք զձեզ Ու
 րեմն եթէ կամիցիք լսել ինձ եկայիք զի առաքելից
 զձեզ ի խորասան և անդ կեցիք դուք խաղա
 դու թեամբ : Որոց լուեալ գայագիսի զլուր նոց ե
 հու թեան , մեծաւ լծախանձանօք արաչեցին զնա
 տալով ցնա և զկաշառս և ս ի ընդ դարձուցին ըզ
 վճիռն յոյն : Բայց հասնայե և ազգիմ հայոց տալ
 ամ ըստ ամէ զտասն հարար լծիւմանս , և վնջե ի
 յայտ ամ յայնմ ճետե ոյնպէս ետուն ապլ ի սոյն
 տմի իստու թեամբ արահանջեաց զաղ գէս հայոց ըզ
 քաղատուն և զճննք հազար լծիւմանս : Որ և ի
 սոյն պատճառէ բազումք յազգէս հայոց ետուն
 քա՞ն ստացուածս իւրեանց և ինքեանք մերիք և
 կողոպուտք անկան փախստականք ի տար աշխարհ և
 յայնմ ճետե սկսաւ իսկ իալ թարեալ աղարտիլ ըզ
 քալիւմարդ և զգե զեցկաշէն աւանս մեր նոր Զու
 ղայ : Արդ՝ Կատրե արքայն զոյն իսկ ի մօի իւ
 րում ունեւով կարծեաց զանէս հայոց գող համա
 կիցք ապստամբութեան Արնոց : Ի՞նչ արդ՝ զայսորիկ
 դառ ի յինէն հանրձի՞նք եւզ տեսեալ էղև Անիւն
 ցանկալի իմ : իսկ այսու ճետե զպանմանէ նորա
 զգոյշ իսկիք գրեացուք , և զբովանդակ ճառս նորա
 ի նոյն իսկ եզերեալ կրեացուք : Արդ՝ ի 1196 :
 յամի տհճի թորդուման՝ եթող Կատրե զապահան ,
 և չուեալ իստիւյր ընդ ամ բանախան իւրով առ
 կողմաքն կրմաւոյ մտանել ի մաշատ քաղաք : որ
 և զորոց ոչ սակաւ տառապեցոյց զանողորմութիւն
 նո

նորա բուն շնորհապան տպանայ : Բանդի որպէս
 քիչ : Անշիւացի վերաբերին վասն նորա թէ՛ անասնո՛ւ
 և անխափանէր նա՝ ի կապից իրաւանց և արդարու
 թեանց : որով իսկ և զամ չարութիւն ի բործ
 արկեալ լինա՛մք կատարէր : Է՛ւ իբրեւ իսկ եւ նա
 ի Մաշատայ յետ բազում խտրասիրտ անողորմուեց
 և չունեալ ժախնէ՛ ի դաշտ մի որում Սուլտան
 Մէյրանայ վերակոչէն՝ միով աճուրբ հեռի ի մա
 շատայ : Է՛ւ անտանօր կոչէ զոմանս ի գլխաւորաց
 սարխատացոց , և զայլոց զօրաց Սիւնիականաց զորոց
 հրամայէ յայնմ գիշերի ի սայր սուսերի մաշէ շամ
 պարսիկս որք էին ի բանակի իւրում :
 Է՛ւ իբրեւ ծանուցեալ եղև զօրաց պարսից
 զկորուստ իւրեանց՝ արք տմանք քաջազօրք և արիւս
 սիրտք , որոց գլխաւորն կոչելու Սալէհէկ իգիշեր
 այն իսկ դիմեցին ի խորան նորա և ի վրայ ի անդ
 իւրում սպանին զնա Ահա այսպէս անկեալ անտակե
 ցաւ պատու հասն երկնային նառէր՝ ի վատուեն և միամի
 կենաց իւրոց և ի մեռտասան ամի թաղաւ որում է իւրոյ
 և վասն խտրաշոյն չարութեանց իւրոյ ոչ կարաց
 ժախնենէլ իբարի վաղձանի : Որով ուսանեմք մեք
 զի թաղաւոր մի և կամ իշխան որ փոխարկէ զգութ
 և զողորմութի ընդ անիրաւութեանս զոչնակ
 թշուառաբար կորնչիւցէ՝ յաւար միում և ոչ գիւյ
 եացի նմա ևս զբարի վաղձան որպէս և նորայն նա և
 և զսոս գիտել իսկ ճաշէ զի եթէ ժողովորդք և
 մամ հնազանդեցեալք ոչ վարեցեն զկեանս իւրանց
 մոլեկան արտիւք և ոչ հաւասցեն իսկ ի յառաքի
 նական գործոց ոչ կարէ թաղաւորն և իշխանն ան
 սանձ կոխօք ի բործ արկանել զեղեռաւորութեանս
 իւր Բանդի վասն հեշտասէր և մոլեղնական բարուց
 ժողովեղեան առաքէ ի վերոյ նոցայ : Ամենախնամն
 Ա՜մ զհովիւս չարս և զթաղաւորս անողորմս և ըզ
 խտրասիրտս որովք պատժակեմք և դատաւարտք լի

Թոճին Թոճին
Հայոց Քէ

Լիցեն Որ և բան ինչ զհրատէր արքայէ Խառեն
 Ժողովուրդք քաղաքիս թէ յառուր միում կոչէ նա
 զհաւան նախարարս և զկուսակալս և զմէջէ
 նաւանոս Ժողովուրդոց ընդ որոց առ որս խօսի ոյսպէս
 թէ տապէք դուք միաբան թէ պատժեցի և պատ-
 ուհ ստեցէ Տէր զայրս շարս և զանողորմս իսկ նոքա
 ոչ կրակեցան անէլ վան զի գիտէին ամենեքեան թէ
 քան զնա այր շար և անողորմ ոչ գոյ նա և իկար-
 ծին աշխան զի զիրոյն առեալէին զհնարագիտութե
 նորայ վանն որոյ կարծեցին թէ անու կառի զնորա
 գոյն մնաս ինչ հասուցանել նոցայ է՛ւ իբրև ստէպ
 առջ զնմանէ բռնադատեցին և նա պատասխանի
 տայ զնսա յետ այնորիկ և ասէ ասա դուք արք անո-
 դար էք և խիտոք և ես իկերայ անք պատիժ և պատ-
 ուհաս ի Տառնէ առաքեցեալ Ուրեմն ասէ մի ոք
 այսու հատու զիս պախարակեալ հենգնեցէ որպէս
 թէ ես իգեմ վատ և անողորմ Ահա արդարև ճշմա-
 րիտ վճիռ որ զնմանէ արտադրեցաւ առ նոսայ քան
 զի անողորմ բռնաւորք ոչ երբէք կարեն խուճել և
 կէղքէլ զկէանս Ժողովուրդոց եթէ ինչեն ընկդ-
 մեալք և ընկուղէլք իխորս մեղայ և անիրաւութեց
 Որ և յայնմադ ինչ պարսկաստանաւ մեզ ծանուցանի
 վանն զի ոչ երբէք հնգատ և պակաս գտանին անող-
 որմք և խտաւիրտք բռնաւորք յաղճանից պետու-
 թեանն յարդ յերկրէ այսորիկ վանն մեղաց մերոց և
 անօրէնութեանց քանզի յորժամ վերջաւորեցաւ
 բռնաւորութեք աղճանից այնուհետ և զսկզբնաւորե-
 ցա շար բռնակալութի նստիր Արքայի որ բռնա-
 կալութի աղճանից ազգին ան ոյով հս մե մսելով
 յայտ թէ թեւաւոյն շանի և նորայնն յոյժ ծանրագոյն
 Որով իսկ բոլորովեք կաշխմուեալ տաւայտեցաւ
 բոլոր Պարսկաստն և իծայրագոյնն իսկ լմբութեց
 զթշուառութիւն և է՛ւ իբրև ոպառստ և զերե-
 ցաւ շար բռնակալութի նորա յայնժամ իսկ և իսկ
 եղև

կալաւ սկիզբն այլոց չարագործնից բռնակալութեց թողն թողն ինչ
որք մինչև ցայսօր մի զկնի միոյ ել և էջս առնե չայոց ԲԵ
լով տղեկաբար ծծեն զարիւնս մեր, և զկենսն ողոր
մել ժողովրդոց երկրիս խոշտանգանքք քաղեն և
Ըստ որում և զորոց իսկ 'ի վայր գնացեալ' դուղնա
քեայ բանիւք ժանուցից որով իմառջեք և գիտաս
ջեք արդեօք՝ զի ճշգրիտէ յոյժ գասացեալս թէ՛
Մեղքն թշուառական առնէ զժողովուրդս, այլ
արդարութիւն բարձրացուցանէ զազգս: Իւր զի՛հ
ինձ արդեօք յաճախ 'իսոյն դեգերիլ' որ ստու
գութեամբ զառ յայսցանեաց գիտեն ամենքեան,
և կարի իսկ քաջ, ուրեմն արդէն իսկ վերստին
դարձուցից զբանս իմ առ նազրք, և զնմանէ իօ
սեցայց, և զնոյն իսկ ջանալից եզերել:

Արդ՝ երանի՛ թէ՛ Մատլոց Արքայն լատ
հաւասար քաջութեան իւրոյ՝ բարոյական առաքի
նութեամբ պերճացեալ իցէր և բարգաւաճեալ
արդար և ճշմարիտ իսկ գողջեր՝ զի խարց իմիք խո
շնդակի, և առանց իրիւք սպուժեալ՝ իսկ և իսկ
հասանիցէր 'ի կատար ցանկութեան ի զից իւրոց:
Իայց նա այնքան շախաղանցաբար 'ի յանողորմելիս
և յարբարտականութիւնս հակեալ անոնցաւ մինչ
զի ասեն թէ՛՝ նա երբեմն զգայլանբանս՝ սաստ
կսպէս տու ժեաց տուգանքք:

Քանզի պատմեն ամ որ 'ի պարտեալստան
բան զորմէ թէ՛՝ 'ի ժամանակս յեղանակօք գարնան
յորժամ զվտառս և զջոկս ջորւոց նորա՝ 'ի մարգա
գետին և 'ի խոտաւէտ տեղիս ուրուք յարօտս ճա
րակէին: Դայ գայլ մի, ուտէ մու 'ի ջորւոց անտի
և իբրև զգացաւ 'իսդը՝ թէ՛ եկեր գայլն ի զ
ջորին իւր, յոյժ զայրացեալ ցանու 'ի վիճ գայլսն
ասելով, մի թէ՛ ոչ գիտէր գայլն՝ թէ՛ ջորին իմէ,
պապ ո՛րպէս իշխել համարձակեցաւ ուտել զջորի
իմ: Ուստի 'ինմին ժամու վաղվաղակի առաքէ ի զ
ջորե

Թոռին Թոռին
Հայսց ԲԻ

Չորեպետն և կամ զպահան Չորեպ գնալ և բերել Թոռին Թոռին
 շաշլ զայն առաջի իւր : իսկ նա թէպէտ ոչ կար
 էր գտանել իսկ շաշլն զայն որ եկեր զՉորին : սա
 կոյն գնացեալ կալալ զայլ գայլ մի ի յանապատի
 ուրուք , և եբեր զնա խոտաւոյն կապանօք առաջի
 արքայի : Ի՞նչ նա հրամայէ տանել շաշլ , և ու
 դրան վրանի համայն նախարարաց իւրոց բրածեծ
 առնել : առ որոյ խորանաւ առէ զշաշլն սատակեացի
 առջեք : զնմանէ զքսան և հինգ հաղար թիւմանս :
 Ի՞նչ մինչ նա յածեալ շրջեցուցանէր զգայլն
 'ի բանակի անդ : առ 'ի կատարել զհրաման արքայի
 ապա ամ ոք ելեալք աղաչէին զնա և տային ցնա ըզ
 կաշառս բազում առ 'ի դարձուցանել զգայլն 'ի դր
 անէ իւրեանց : Բանդն աւեր իսկ ամ ոք մի գուցէ
 արգեօք սատակեացի զգայլն առաջի դրան խորանի
 մերոյ և ապա միայն մեք վճարեցուք զքսան և հինգ
 հաղար թիւման սուգանս գայլս յն արդ այսդ ոք
 նեւել 'ի միջոց դոյլն ժամանակի առաւել քան զոր
 պահանջէին նապէր առին զկաշառս 'ինախարարաց
 նորայ Ահա քեզ արգեօք գազանական մտաց բերք
 և տարապայմանս աշահու թիւ և առաւելաւանց իւրա
 արտու թիւն : Այսն զի կամէր առ 'ի որով զբռնա
 ճորական իշխանու թիւ իւր 'ի գործ արկանել և զախտ
 աշահու թիւ սրտի իւրոյ Լցուցանել : Ապա զմե' իսկ
 և կամ որով բարի պարաւայելք կարէր նա մերձ ընդ
 մերձ վերածանանեալ ըզձի իւրում զոր ոչ միայն թէ
 չկարաց հասանել այլև դժպտոնէ և չարագոյն որ
 հասիւն փողճանեալ կոնքեաց ղժամանակս կենաց իւ
 րոց Բանդի պատնէ՛հ օրինաւոր թագաւորաց և իշ
 խանաց բազում անգամ փան օգտի հասարակաց
 կերպիւ ի՞նչ քիստս անունան իւրեանց իբր թէ
 կորուսանել : Բայց ոչ եթէ բոլորովնք կորուսանել
 այ զի այնու առ յապա անծամեծ փառս և զգովուիս
 որսասցեն և գտցեն իսկ իշխանք և դատաւորք բռնա
 կալ

կաթ հանապազ գիտեն և զհարս գուն գործեալ
 հայեթիթեն ամբողջ պահել զփառս իւրեանց ի
 մեծաւոյն ոճիրս և զվնասս հատուցանելով հասա-
 րակաց յայն սակս գլխովին կորուստնեն զփառս և
 իւրեանց և ոչ երբէք իսկ գտանել կարեն : Չոր
 օրինակ Մատիւր արքայն և այլք բազումք կամ լով
 միշտ զփառս իւրեանց իբր թէ անփոյթ և անկ կոնդ
 պարհել յաւուր իւրեանց եղծին և աղարտեալ
 ապականեցին : Իսկ զկնի սուսերահար սատարման
 Մատիւր արքայի այր զարամէք ելեալ իւրաքջիւրոք
 յինքն կորչել կամեր զպետութեան գահ :
 Ուստի մեծամեծ խոռովութիւնք և սասանութիւնք
 և ամպրոպք արդիւտորոյ զվտանդից առաւել քան
 զառաւել յայնմ հետէ պարտեալ պաշարեցին զ
 պարսկաստանաւ : Ահա արդ բաւական լիցի զոր ինչ
 զսնանէ 'ի պահանջմանէ կամող քոյ սոխպեալ' կործ
 'ի կործոյ և հարեանցի իմիք քեզ ծանուցաք : Արդ
 աստանօր ժամէ մեղ, այսու հետեւ իսկ զկնի եկելոց
 նորա արտաճառել հակրծիւ : Որք 'ի չարագոյն
 ծննդոյ նորա, և 'ի հարադատութենէ' մի զկնի միոյ
 թաշաւորեցին սակաւ ժամանակք 'ի վերա պարսից
 Չասու ժամանակս մեռանի երանելի Առաջ
 նորդն Աճատուր Բաբուկապետ 'ի 1194, յամի Ար-
 աւազեանս և այնու հետեւ փոխանորդէ զաթոռն զ
 Տէր Պողոս վարդապետն ջուղայցի, որ էր այր առ-
 աւել վարժեալ և հրահանգեալ 'ի գլխութեան
 մարհակաւսն, քան յածային գրոց : Ահա յայնմ հետէ
 բայ 'ի Տէր գեորգայ երջանկաւոր Րաբուն ոյ յ
 մեռնեքեան իսկ յաւետ բաժակալութեամբ' քան
 օրինօք նստան 'ի գահ այցելութեան և այլն :

ԹԵ

Թուին Թուին
 Հայոց ՔԵ

Իսկ անուհետև եղբայր իւր իբրայիմ միջոց կար թուին թուին
 գէ իմէրայ ստահանայ արքայանիտ մայրաքաղաքին Զայտ
 և ինքնակցից նորայ մարգարան և ստրատն լատ որև
 հանդերձ զգրու առաքէ զնա անդ Որոյ իմերձե
 նալ բաղաքիս յասպահանայ ելանել և նոյ յառաջ
 նորայ ամ բաղաքայիքն և կարի մեծաւոյն յարէ ա
 նօք ընդունելն զնա իբրև մարգարան և ապարապետ
 առաքեցեալ յօրքայէ և տարեալ զնա նստուցանելն
 ի պալատոջ արքունական իւր յառաջարկել զբայր
 նորայ Սգէ և Սթթայի զկաթիւ ծոռալ զեղի օր
 իւրմէ զմօս ածելով թէ իմ օրքէ իմալ բալոյ
 յոմանց ապարաքու թէ թելին ածելէ և հապտա
 կաշար և նա անէ յասպահան լիազ ի լալի և ի
 կաթեցէ Սորին տյառ ոմն իմալ բիւր լալ լալ
 բարեկամաց իւրոյ Չօրայ իսան անուն զայն
 վրաց աւաղիկ իսկ առաքէ յասպահան առ զբայր
 իւր առ յայնի երկու թաթար ունելով զփաստոյ
 բնութիւն իմն պատճառ իբր թէ վասն գործոյ իրեկ
 եկաւ իսկ իմաճուկ աներևու թապիւր ին լալ լալ
 զնա զեղաւով իմն նաւէ գործեալ պաննցէ զեղ
 բոյր իւր և ընդ նորայ ինչն իսկ նստցէ զնա զին
 իւր յորժամ գոյնս յասպահան մեծա պատճով
 բնկալնու զնա իբրայիմ իսան և զ յոյս ի գործոյն
 կատարէ ի փառս և զքօ իւրոյ արքայի ոչ ինչ բնա
 քիտելով զնենչու թէ իսարգու անաց եղբօրն որ
 իմաճուկ տաճեալէր ինչ բն նորայ Ս. Դ. նաւալ ինչ
 զնմանէ իսկ գաւն գործեալ կատարէ և ալ բա
 բարոյից վրացեաց եմուտ ինչն երբուս զգով արք
 յայտնէ զժամուսն արտի իւրոյ ալանց անանց ալաց
 մոտերիմ վարկուցեալէր Բօլաց ոմն փու լալն և ի
 գնացեալ զեկուցանէ իբրայիմ միջոցի զմեղմ ի
 գաղտնի զգաւաճանութիւն նորայ որ իգաւելոյ
 արքայի եղբօր իւրոյ պարտ իսկէր նմա զնոյն իոկալ
 և ի պատեհ ժամանակի իլուսն հանալ Բօրժամ
 ւէ

Լուսնա շմաճառի թ նենշու թիւն առն այնորիկ իս
 կիյն հրահայէ մտքին ձառնից իւրոց կրօն
 գիյն տանջանք պատժ Լլնա մինչև մեծ իւր
 րա շայնա, և մտնել իւրաքանչիւր առողջ
 նստուն թեան նորա, վաղ փառակի յօշոտեցին ինդ
 կնդանւոյն զմարմին նորա իսկ նա աշխատ հետե
 բարձ զառաքատ և զպատրուակ ազատ մեծ լուսն
 որ ի կաղաղ լազնտան սրտ իւրում ուրէր, և
 աշխատոյց և ալ սարսէր իւր կազ ժամո ի զոր
 արկուն և իւր աւաղիկ գտալ շտապեալ յիւ
 պատհառոյն որով համարաւարար չուրէր զ
 ապտամբութի իւրաւ զշայր իւր Սդէլ ուտի
 յետ այնորիկ սկսանի հանաքել զյոգեալ իւ
 զու մարտակա զօրաց և հորդել զաւճ մարտի զնդ
 եղբոր իւրում Որոյ առաւ զբազմալ թ ստորիկ
 և զիւնդ հրատակաց իաղայնոք և հասնի մեծ
 ի թաւրէզ ուր ապա փառաք մարտի ինդ և զԾն
 և յաղթեալ ձեռքակալ զառաւել և բրել զօշո
 նորայ հրահայէ իսկ զինքն յաղթութե առմիկ ինքն
 իբրոյն լազ իւրաքանչիւր գնէ և թաքնուի
 իւրայ կողմանցս պարտապանաց ՍԵԼ յոգեալ
 Լուսն Դաճառ իւրաքանչիւր իւրաքանչիւր իսկին
 զլորս բաշտումս առնէ իմաշտոյ ուր իմալ ինդ
 իբրայնի աղբայի և կործանել զյուսմն զբու
 նորայ Որոց ժամանակ մեծացան իրերաց իտեղեմ
 իմիք տուեալ մարտ յաղթեցին զառ և իմբանեալ
 զառ և զԼԵԼ և զԵրայն նորայ տարան իմաշտ առ
 արքայն Դաճառ իւր իւր փառաքակի սպանան
 զնոսայ հրահայէ և ապա ինքն միայնակ տիրէ իւր
 առն աշխատ ունէին զիւր ինդ տանն նաւորայ հաճա
 խորհրդածութի միաբանեալ բրեցին զԵԼԿոսն
 Լուսարանս Դաճառ իւրաքանչիւր և գաճնկէց զառ
 արարեալ իւր բաց իսկ ինկէցին ի Տերութեան
 ժամ

Թուին Թուին
 Հայոց ԲԵ

Էռանդու թէն զի խաղաւ բոլորովեմբ ընթացի թուէն թուէն
 զանուն նստիւոյ յարկէ. և ապա ինչեանք փոխա
 նակ նորոյ նստուցին զան զնորոյ զայր մնն ար ծա
 ռայէր իման ար զայի գերեզմանին և փոջեցին զանուն
 նորոյ Երկրորդ Ծախ Սէլէման արոյ և 'ի տաճմէ
 Զէն Սէֆույնգու ասէին 'ի կողմանէ գտնուաց :
 Իւրբն ոչ բնգւմ աւուրք անցին 'ի վերայ ուն
 այնորիկ. բարեկամք Ծախուխայ Ժողովեցան 'ի մի
 ասին ամենեքեան խորհուրդ արարեալ յարեան 'ի
 վերայ Սէլմանայ տրքայի զրկեցին զնա 'իլուտայ աչաց
 բրեւով զբիքն նորայ նստուցին զկուրացեալն
 Ծախուխ որև անաքէ զոմն Ավբու Ֆաթ իւան
 'ի յաջան ար էր աղաւ լոս և զորոյ հաւատոյ
 վերադանու թի կողմանցս եկբատանայւոց այսինքն
 Արաղստանայ :

Ահա այսպիսիքն որք տիրեցին զկնի 'Կապիւրա
 այսինքն Ծախուխ. Ադէլ. Իբրայիմ, Ալէման,
 և դարձեալ Ծախուխ. որպէս պատմեցաք մինչև 'ի
 գալ Ալեմէրտէն իսնի 'ի Մաշտայ յատպաճան հա
 րիւր արախք, և ապա գնալն տառի 'ի լճաւտան
 առ աղայիսն իւր, և հանդերձ նորօք գտնուին
 յատպաճան, և սկիւրէն գպարս. որպէս և գորմէ 'ի
 յառաջիկայ պրակցիք լեւոր ուսման լոգեմք հան
 դերձ ԱԷ Իսկ այիմ գրեալուք զորքանու թիւն
 ոմայ նոյա, եթէ քանի ամ տիրեցին 'ի վերայ տար
 սիւյ. ահա ոչ արդեօքաւելի քան զչորս ամս թա
 դաւորեցին մի զկնի միոյ, Բայց յաւել քան զերի
 սեանն. Ծախուխ թագաւորեաց :

ԹԵ

Թե չէի նայն արդեա յերեսն ինչն Երեմիայի Եւս ասպանեալ Թոմին Թոմին
 Բաբելոնի Կաթողիկոսի շահու ինչն Երեմիայի Եւս ասպանեալ Թոմին Թոմին
 Պաշտօնի Կաթողիկոսի շահու ինչն Երեմիայի Եւս ասպանեալ Թոմին Թոմին

Ե յաւուրսն ընդ յայնոսիկ մինչ կայր
 տակաւ ին կենդ մեծի Արքայն շահու ինչն
 մաշատ քաղաքով գայ անտի այր ոմն յաս
 պոհանն քաղաք առ համադէի իւր Ալբոլ ֆաթ
 որոյ անունն կոչեւր Ալմէրտէնիսն որէր աղբաւ
 լոռ և նահապետ գնդի նոցայ : Իւտտի յոյժ մեծա
 րեալ պատուեաց զնա Ալբոլ ֆաթ իսն և կարի
 յարգանքք ընկալաւ առ համադէ թեանն : Իսկ
 նա զի էր այր շրջաշայտոց և հնարաշէտ որ քան
 կոչեալ Թոմ յասպանեալ զհամայն ելնաւ քաղաքիս
 և դա՛ հնարաշէտ թիւնս քաղաքացոց անհա
 լեալ որ չափ և մարթ իսկէր նմա տեղեկացաւ : Ի՞ն
 ապա յաւուր միում եկն ևս ի նոր ջուղայ և ի
 ջուղայեցոց անտի յոյժ մեծաբեցաւ : և անտուս
 եկեալ ի սուրբ վանս մեր առ ի վնին զբոնանաց
 և ի սրբաղանից վարդապետաց և սյարգանքք չորա
 ցաւ : Ի՞նչ ապա յետ այսր ամի լծողու զանպոհան
 և անցեալ գնայ ի լծաստանս առ Ժողովուրդս իւր
 իւր և զսիրտ նոցա ամենեցուն առ ինքն յանկու
 ցանէ : Որովք ապա ելեալ ի Լուստանայ մեծաւ
 արշաւմամբ գայ ի վերա սպահանայ քաղաքին : և
 ի բրն մերձեցեալ Ժամանէ ի գեղն կեաղ որէ մերձ
 յասպանայ : ի գաշտի անդ բանակեալ առեալ
 նստէ ա՛մ բանակաւ իւրով : Չայն լոճեալ նախ
 րարացն պարսից միաբանեալ յարձակեցան ի վրն և
 ի պարտութիւն շահ մարտեցին և արարին վախ
 տական : Իսկ նա զերծեալ ի սրայ պարսից գնայ
 անդ

Լուսն
 Լուսն

Լուսն
 Լուսն

րոյ որովհ իդիմի հարկանել քարացէ Քերիմայ :
 Յորժամ լոյս քերիմ խան զլեւոն նորայ ի քաղաքս
 գայ տաստիկ արշաւմամբ և շքեղ փառօք մասնէ
 յասպհան ապա յետ քանի տնայ ելեալ խաղայ
 ան շանախան իւրով իմարտ ընդ դէմ : Ալիմէր
 տէնայ է՛ն իբրեւ հանգիպեցան իրեաց իտեղ ոչն
 որ կոչի պարսից բարձառովն զարդարու պախնքն
 դէղն լեառն ուր ետուն ընդ փմեանս ճակատ
 մարտի յաղթող գտաւ անդ առ իւծն Քերիմի
 Ալիմէրտէնայ լեւալ գոյց արար փախստական :
 Բարձաւ արբ իջորացն Քերիմիսանի իբաց Էդւալ
 զոչիս իւրեանց հետամուտ եղեն զկնի նորա ոչ
 կարացին ձերբախլ առնել զնա ալ նա գնաց
 մազապուր փախստեալ ի հարաւակողմ քաղաքիս
 ուր բնակարաննէ լոռոց առ Ժողովուրդս և յաջ
 գայինու իւր յարեցաւ : Ուստի արբ երկու որոց
 անուանքն մահմատ խան և շեխալի խան կոչել և
 էին աշխարհնք և մտերիմ ընտանիք բերիմ խանի
 Սուքա ելեալ գնացին հնարիւք իմն յերեսայ նորա
 իբրեւ հատուածեալ ի քերիմ խանէն շուշան
 և Ժախդեալ մի րձեցան առ ալիմէրտէնիսան ուստի
 և նա իսկ հաւատայ նոցա և յոյժ սիրով զնսա ընկ
 նու իսկ մահմատխան խաբարնք մատուցեալ ընդ
 յառաջ առ երկրպագութիւն ձեն և զնա իսկոյն
 հարկանէ դաշնալու զՍեալու շտ նորայ և յապանանէ
 զնա իմեր վճանի իւրում Գոյժ աղաղակի սպանման
 նորայ յորժամ էհան յսկան զգորայ նորայ և լեւան
 րանայր փնջ այս փնջ այն նոցայ հաճեալ յիւրա
 բանչել և օրապարիկ երկուքս անկան փա
 խստեայ յասպհան առ քերիմ խան :

Ահա աստանոր յատարեցաւ մասն առ աջն
 արդ ժամէ միւլ այսու հետեւ զերկուորդ մասն վճա
 րել որի ճշտ պատմութիւն գործոց Քերիմիսանի
 փնջն մահ նորա բովանդակելով :

Ի՞նչ արդ՝ յաւուրս յայտարարեալ Պօղոս վարդապետ թողնին Թուրքի
 ինկչիկն յառաջնորդութենէ, և փոխանակ նորա զ
 Չաքարկայ վարդապետն նստուցին զ տեղի նորա . որ
 էր տեղեաց թիկ ֆիլէցի և բնիկ փառան սրբոյ Էջ
 միածնի : Ապա և զնա ընկեցին, և զ Գեորգ վար
 դապետն՝ որ էր այլ Ածաշնորհ և մեծ իմաստ, (որ
 ահա և զորմէ կանխաւ իսկ ճառեցի ՚ի ճառքս Նատրե
 արքայի .) ՚ի Բասրայ նաւաճանդ իստ քաղաքով կար
 գեցին Առաջնորդ : Որ բարեօք տնտեսութեամբ
 մատակարարեաց զեկեղեցին Քի, և հաստատեաց զամե
 նասեան ՚ի Քս՝ վարդապետական քարոզութեամբ :
 և ապա ժերացեալ լիաւութեք վաղձանի յամի տն
 1768 : և թաղի փառաւսրապէս ՚ի սբ վանս մեր :
 Ի՞նչ յետ նորա յաջորդէ զ տեղի նորա Մկր
 տիչ վարդապետն : Չորոյ պատմութիւն՝ առ
 յսխոյն ինչ բնութեամբ զաւեստցն . այլ արդ իս
 վառ ժամ, ճապիմ առ ՚ի վաղ վաղակի աւարտել զա
 ռսջադրեալ իրողութիւնս մեր : Չի գործ այս
 մեծէ, և կանք մարդոյս վաղանցուկ և գիւրեղճա
 կան

Եւ այնքին լինթերգողաց զի գիտաւորութիւնն սխանելոյ մեր տալա
 գրութիւնն պատմութեանսէ զի աւարտիցի յիջացս տարուս որպէս
 զի յետ կաշմելոյ զերկայտասան ազդարարս յայտմամբ գտցի անդ
 զողջուն պատմութիւնն այս, վասն որոյ հարկ եղև մեզ երկարել
 յայտմաղբարարի բան զսովորութիւնն բաժին պատմութեանս
 որպէս զի կատարիցի ՚ի յետեծող աղբարարին և այսպէս աւետեմք
 ընկաւորացիաց զի գիտացորդ և զաւարտ պատմութեանս պտէցեցաք
 ՚ի միւսում աղբարարով լինայել :

Ը ինքն սկսած զօրածողով առնել և մարդէլ զօրսն ամ
առաջի աչաց իւրոյ փնջե ամիսս երկու և յաւուր միում
եկն սուրհանդակս երկու իմադրաս բաղաբէն բերին
Թուխթ խորհրդարանէն ետուն ինքեան ընթերցաւ գրեցեալ
Թուխթն իսկոյն հրամայեաց դպրի միոյ գրեալ պատասխան
Թղթոյն այսպէս տասն և ութն ամսօք յառաջ առաքեցիք առ իս
պատրի մի դեսպանու թիւն նա ի կողմանէ պատմեաց ինձ ցամ և
արարինք խօսակցու թիւն բաղում և ծալոյ ետու պատասխանիս և
արձակեցի գալ առ ձեզ այժմ միւս ամիւս կամիք հարցանել
ինձ թխթով բացես ոչինչ ունիմ ասել կամ պատասխանել
Թէ ոչ այնէր զասացեալն իմ ամ որ առաքեցի ընդ դեսպանին
ձերոյ այժմ էլ նոյնն ասեմ և կամ ինոյն կարծիս ինքեաց
Թուղթն և ետ ցլթխթաբերք սուրհանդակսն յետ խորիկ հրամայ
եաց վրանն իւր կանչնեցուցանել արտաքոյ և զօրքն ամի պատրաստ
լինիցեն յամի տեառն 1780 յամսն ան ապրիլի եւ բաղաբէն
բնակեցաւ ինչ ջ վրանին իւր փնջե յաւուրս եօթն և անտի
չուեաց բաղմախումբ զօրօք դէպ իբէրկէր և ոչ ոք դ լուեր ուր
էր երթալոց ասեն թէ էին զհետ իւր բառասուն հազար հեծելա
շօրք և յարկւր հետեակ արք պատեղաղիք երեսուն հազար պա
հախ և այլ բազում աշխ իստանիստանսն որք էին անթիւք և
անտի սկսաւ հանդարդաբալ երթալ դէպ ինչ նախ յաւուր
Հաւ այս պատեղաղմութիւն այս անիւս իստանիստան եւ լուիս լմի
անկիւսացնոց և Ֆրանկոսաց յամի տեառն 1778 հրաման եկն եր
օփու իթաշաւորէն անկիւսացնոց առ մարտա և բանկալայ որ
իսկոյն տիրապետեցին քաղաք և գիւղ որ իվերաբերի ազգին
Ֆրանկասաց փունթիլէրի որ մին Մայրաքաղաքէր Ֆրանկոսաց
իսկոյն տիրապետեցին պահմանաւ այնույետ սկսան ալ տեղ մծ
և փոքրիկ ամն տիրեցին յառաջ քանզ այս պատեղաղմն հեղ
արալի

արալի խանն դաշին ունէր զհետ անկիացոյ որ բնաւ պատերազմ
 շտան իմէջ Տնդկաց և անկիացիքն թողին ղպահմանն զոր ունէին
 ղհետ միմանց և սկսան տիրապետելն բովանդակ երկիրքն զոր ուն
 էին Ֆռանսիսքն իմէջ Տնդկաց և իմէջ սոցայէր քօստ մալվար
 փոքրիկ քաղաք մի կոչեալ մային իմէջ սահմանացն հէդարալի
 խանին այս ևս անկիացիքն տիրեցին յորժամ լուրս եհաս առ
 հէդարալի խանն արձակեաց դեսպանն առ մաղրասն ասելով թէ ես
 ունիմ ընդ ունիմ ընդ ձեզ պահման և դաշին իաղադու թեան
 մշտնջենաւոր այժմ դուք եղաք պատճառ խառնել թեան իմէջ
 Իմ և ձեր զե արդէ հնար համարալիլ մանն իմէջ սահմանաց
 իմ և տիրապետել մային զոր ես շարհեալ եմ աղդին Ֆռանսիս
 աջ ասեմ ձեզ զե հաւարս տալոցէք ինչ խոյնժամ հաւաք հէդար
 ալի խանն պատրաստեալ դեսպանն մի մեծաւ ընծայիւք առ արեւոյ
 երթին առ թաշաւորն Ֆռանսիսիկաց եցոյց նմայ բարեկամ թիւն
 այլովն թէ առարեւոյ զօրս քոյ առ ինձ ի ժամանէն զօրաց քոց
 առ իս յոյնժամ ես հոշալոց եմ զմի ծախս և բռնձկան զօրաց
 քոյ և մեք միաբան տալուք պատերազմ ընդ անկիացոց զոր ինչ
 քաղաքք որ տիրապետեմք և այն որ ևս վերայ բերի հաւաքն
 մանաւալի խանին այսինքն արկալեն իւր բոլոր տէրութեանք ձեզ
 շնորհ բալց իաշնալի զոր վերայ բերի ինձ բանդն ունիմ Ֆռանսիս
 կաշիր ճշունադրեալ ինապաք մանալալի խանէն ինձ ուն իմում
 վասնորոյ յոյժ հարկաւորէ շուտով սուրբես զօրս և նաւս պատ
 երազլանկանս առ իս ոչ սկսանելիք իշործ պատերազմի որպէս այժմ
 ես ամի պատրաստեմ և սպասեմ զալուստն ձեր յետ առարեւոյն
 դեսպանին կայր ամ զօրապետ յաղդէն Ֆռանսիսայ մուսի պիմօլէն
 կոչեցեալ ասաց ղհէդարալի խանն թէ ունեմք քաջ զօրալան մի
 կոչեցեալ Մուսի լալի որ կայ իմէջ տէրութեան Ղալվար վա
 սալաջանկին ի Ադոնի ի վերայ դորայ թաշաւորն մեր բալկա
 ցեալէ որով հետև առարքես դեսպան ինդրեան ի նմանէ զե լօսող
 թիւն շնորհեսցէ նմա, նա ևս շնորհէ նմա խաչ մի աղնուլ թիւ
 և ես խոստանամ քեզ զե բերից նմայ աստ զօրքն իւրով, իսկին
 Ղալվար բահդուրն ինդրեաց ի թաշաւորէն Ֆռանսիսաց քստ հա
 մեմատ վերայ գրեցելոյն, և Մուսի փիմօրէնն սուրբեաց սուր
 հանդակ մի ի քաղաքն Ադոնի առ քաջ զօրալանն Մուսի լալի
 լստ

յառ վերոյ խոստանցն, յորժամ քնթերցաւ թուիթն գրեցեալն
 'ի Մուսի Փիմօրէնէն, իսկոյն ժողովեաց զօրն իւր սրբէն ու խն
 հարիւր հետեակք, և յիսուն հծեալք հանդերձ ու խն խն
 դանօղիւք, և Նափաք Բահդուրն ընկալաւ նմա մեծաւ ա
 տուով և ետ մեծամեծ պարգևս, և կարգեաց յոռձիկս իւրն և
 զօրան, չափանց և յորժամ դեսպանն եհառ Ֆրանսայ 'ի մայրա
 քաղաքն Փարիզ, վեշտասն երկուրդ Լուիս թագաւորն ընկալաւ
 դեսպանին պատուով, և կատարեաց զամ ինդրվածն Նափաք
 Բահդուրին, և պատրաստեաց ընծայս գեղեցկս և ետ խաչ մի
 վան Մուսի Էպէ, և թողու թան թղթաւ և արծակեց դես
 պան առ Նափաք Բահդուրն, յորժամ եհառ դեսպանն Նափաքն
 էր մերձ սահմանացն կռնակիսէր ընթերցաւ թուիթն գրեցեալն
 'ի թագաւորէն Ֆրանսա, բերկրեցաւ սիրտ իւր քանզի թագա
 ւորն խոստացեալէր առաքելոցէ բաւական զօր և նաւս պատե
 ռալնականն օշնու թիւն վանն ինքեան, ր դձոյր 'ի սրտի իւրում զ
 մտանէն իւր 'ի կռնակեաց :

Այսքանս բաւական համարեցաք վանն ներկայ ազդարարիս ըն
 թերցողացն և շինացորդն մինչև ցաւարտ ասելոցեմք 'ի յետեւէ
 Ազդարարոջն :

Դատահաւան այն զոր վասն մարդ-
 շքի յաշխարհի անորոշա
 նունէն իւրե պէսպէս յաղթու
 որպէս լիցէ պետ արարչա
 ի նունի զայն և ոչ քննու
 չանձնէ ի հասակս զանազանու
 փապէս մանրէ ում որ հանգի
 և փայն բաշխէ բախտաւորու
 Ի խոս կուրն այն ոչ գիտեմ որ
 բարեկամին մեր անարժանա
 և միւսաց ինա նեւտ իւր թիւնա
 զոր վերաւորէ զանաշանա
 Վերք աննիւթ գոյին չեն երեւ
 և ոչ ախտ սաստիկ և փշտ տուժե
 այլ չիտեմ ընդէր որ ընկալնու
 մնա յաւիտեան անհանդորբ
 Ոչ գոյ դք բժիշկ և ոչ բուժ խո
 և ոչ զբացող զայն բոց հնո
 այլ փայն նորա որք ունին ըզ
 գիտեն բարեպէս զյաւս նո
 Քանզի տալուին զծրու թիւն խրս
 չունի յարբու թիւն ուղիղ ինա
 զի այնպէս թուի զայն որդոց մարդ
 լինիլ լոկ անուռ և ոչ հաւաս
 Բարեկամին մեր ունեւով զայս
 (վասն այն մեր ասեմ զի փշտ աշխա
 դեւաւկիրթ մանկանց յաբեթեան տոհմին
 յառեիլ ուսմանց փշտ արգահա
 Կուլով անհեռանդ իցաւ քս տան
 սիրէ հաճայնից ընդ ոչ դք հա
 կուի լինիլ փշտ յոնկեւակցու
 այլ ցանկու թիւն իւր ան մարտ նուա

կան
 կան
 Թեամբ
 կան
 Թիւն
 Թիւն
 պի
 Թիւն
 պէս
 պէս
 լի
 պէս
 լի
 լի
 զայն
 լի
 ցին
 ցին
 փորձ
 ցին
 տին
 տին
 կան
 տին
 վեր
 տէր
 տէր
 տէր
 չի
 չի
 Թեան
 չի

Ի՛նչա նա այսպէս խոր առանձնու թեան ,
 խուլ առ համայն բանս միևիտարու թեան ,
 ոչ խոսի երբէք մինչ ոչ հարցա նեն ,
 ոչ պատասխանէ լստ սովորու թեան :
 Տեսանելով իմ յանցեալ տետրա կին ,
 զջերմ ցանկու թիւն քաղցր յորդ որակին ,
 զոր յետ ձիք աւուրց լուելոյն րա ,
 յարաւ յորդորել նա ի բործ կը կին ,
 Ի՞նչ լինելով ես նրման մտե րին :
 (զոր ընտանեմ թեամբ ևս յարաբե րիմ)
 առեալ իսկապէս փղթ թացա առ նա ,
 զի րախառնելոյ նմա դեգե րիմ :
 Խնդրեաց Նա յինէն կարգալ շաշն ՚ի ձախ ,
 և զոր արարի շքանն հա մայն ,
 ունին դեր լինէր յոյժ մտադրու թեամբ ,
 քաղցրու թեան բանի և գրու թեանն սյն ,
 Ետ աւարտելոյս ելաց դառնա պէս ,
 ինեքքս սրտի և ոչ յոյտնա պէս ,
 և ապա ետ իմն զ թուղթ և գը րին ,
 և ասաց գրել պատասխան սյս պէս :
 Այն գերբնտիր հօրն հոշեո րի ,
 հախուր փոքրական իշխել նուի րի ,
 նա և գոհու թիւն ջնորհակալու թեամբ ,
 ի բարեկամէ մերս աշխարա րի :
 Տէր Թադէոսի Տեառն օծե լոյ ,
 զոր ցանկայ աղգ իւր միշտ վարդ արե լոյ :
 ոչ եթէ ոսկով ալ ի նասող թեամբ ,
 որի գերաւոյն արժան փարե լոյ ,
 Առանց պարծանսոյ սրբու թեան քո բան :
 տեսի զարդարեալ և յորդորա կան ,
 ին թերցա սիրով և մտադրու թեամբ ,
 զի ունէր ճաշակ յոյժ ախորժա կան :

Ոչ կարեմ լաւ եւ զայս յատկա
ղն այնու տեսի սէր քս իսկա
ոչ միայն լոյ ինձ որէ առա
այլ բոլոր հայոց հասարակս

Այնքան գովեստից զոր արժանա
թէ եւ արտաւայ յայլ հարկադրե
(իզատովանելով զն չեմ արժա
խոսիլ զայն լեզու զոր վաղ մուա
հմանիլ միգաց ողբ նոր բիւ
տան համբաղ ցրու թեան նա ե տեր
այլ մինչ բազմանայ ոչ դք հարցա
եւ ոչ դք ուտէ զայն ամենեւ

Ոչ բան իմէր քաղցր եւ ոչ գրու
այլ եղանակին զանալանու
յորմէ ինկալաւ անշուք իմ գը
քս ե համայնից բարի հաճու

Այլ ինչ ե իցէ սոքանրոն
թողի պաշտօն իմ կարի տրտմա
եւ հաւատայ ինձ զն միշտ աւա
բանդն ոչ տեսի դք օգնող ցայս

Ուրեմն բոտ բանիդ արդ հարկէ լո
զն մի անպատշաճ բաժնաս գոգո
այլ աղանձհասկան աղօթի մե
այցելու թիւն ան ջերմեւ անդ խնդ

Ջիւքաղ ցն զոր լաւ է կարի խո
եւ չէ հնար առնել իր ինչ ապաս
զն չունելով ինչ իրտաւն
տեսանեմք յաճախ խորխոտ ձգա

Ոչ գոյ ապատումն վասն տղի առա
զն չէ քաղ ցն աչն ինչ ւաց եւ հա
այլ սովէ եւ քաղ ց միաբանու
զայս կամիլ ասել բան քոյ շգա

Իսկն օր իմ տալիս արդ
զայես արդ մ տան չ արդ
յուր ջին արդ տան չ արդ
արայես արդ տան չ արդ

արդ ցայ արդ տան չ արդ
վայցայ արդ տան չ արդ
նի), արդ տան չ արդ
արդ ցայ արդ տան չ արդ

արդ արդին արդ տան չ արդ
նի արդ տան չ արդ
նի արդ տան չ արդ
նի արդ տան չ արդ

զս թիւն արդ տան չ արդ
անթիւ թիւն արդ տան չ արդ
զս թիւն արդ տան չ արդ
թիւն արդ տան չ արդ

հայր արդ տան չ արդ
բար արդ տան չ արդ
դեմ արդ տան չ արդ
վայր արդ տան չ արդ

եւ արդ տան չ արդ
եւ արդ տան չ արդ
րում արդ տան չ արդ
րել արդ տան չ արդ

տան արդ տան չ արդ
տան արդ տան չ արդ
թի արդ տան չ արդ
տան արդ տան չ արդ

ցի արդ տան չ արդ
ցի արդ տան չ արդ
թեան արդ տան չ արդ
ցի արդ տան չ արդ

Չայս պահանջութեան հարկէ անդա
քարոզիչ հմուտ և կարի ճար
փորձ առեալ աւուրբ ցեալ շնոր
յոյժ համբաւաւոր և գերակա

Անկիրթ խրատիմ (զոր ոչէ ար
թաւոյ հաճուլ քո զայսպիսի անո
ոչէ առնելոց ինչ ներքործու
զի ունիմ և ես քաղ ցնալ որո

Թէ կամին խրատ թող մտցեն այ
քաղցր բուրաստան այն թէլէմա
ուր միմիւր գտանի ա
և կերողք իննս լեապէս յա

Աւերջապէս գոհեմ բոլորով սր
չէ յորդորես զես անհարկ գովես
այլ տեսանելով զջանիւմ տր
շնորհեմ ինձ դեռ և և վարժիլ թագըս

Այսքանէր միայն պատասխան բան
մեր աղբարարի հին բարեկա
և գոհ լինիլն ի յորդորա
երևելէր ի դէմս նր

Խնդրեաց յետ այնու ասել քեզ տես
նորին երախտեաց լինիլ գոհու
զի սիրելով քեզ բարոյ քո ցան
գիր և իսկ դործով ետ մեզ օրի

Ի՞նչ ես զոր լուս յոյժ յօժարա
փութացայ գրել քեզ կարի ցան
յայրոնել տեստակից և աշխատ
զի բարեկամին ձեր բմ բարե

տար

տար

հօք

տար

ժան

հան

Թիւն

վայն

գին

քին

ուտ

գին

տիւ

տիւ

կար

տիւ

ին

մին

կէն

մին

րալ

նակ

կայ

նակ

կամ

կամ

դաց

կամ

Մատթէոս Իրիգոր Սէլջիմանեանս մեծաւ խոնհարութեամբ
 յայտնումամ ամենեւեցն որ իմ թիւն 1795 թիւոյ ամսոյ
 10 էն հաստատեալ երեք հարիւր հազար ֆանամի վիճակարկու թիւն
 զոր տուեալի ինքի պահպանութեանն ապաստանութեան Օֆիսին
 բանակատարացն այժմն վանն դանուան պատճառոց առացեալ
 վիճակարկու թիւնն հանեցի ի պահպանութեանն առացեալ ապաս-
 տանութեան Օֆիսին բանակատարացէն և ես անձնաւոր իմ
 կողմէս յայտնութեանն եւրոպոյ գործ ստեմ և անկառնար հասուցա-
 նելոցմ վրայ յայտնումամ որ առացեալ վիճակարկու թիւնն կողմա-
 նէն առացեալ ապաստանութեան Օֆիսին բանակատարէն ամիւ-
 ազատ արարի յայտնանէ զհեղաց աշտուն ամբ և ոչ ոք չուրեւոյ
 ոչ ինչ իրոցանէ հարցանել և կամ պահանջել և ովոր զոր ինչ
 հարցանել և կամ պահանջել ունենայ ինձ Մատթէոսիս լինի
 հարցանող և եսմ բոլորեցունց պատասխանող և մինչև ցոյսօր
 օգոյ որ առացեալ ինչ վիճակարկու թիւնէն վիճակէ գնեալ և գնն
 ամրիկն ապաստանութեանն բանակատար պարնաց անվամբ ամառդէ
 տուեալ նոյն ամառդն փութարկելոցմ և Մատթէոսիս անու-
 առն ամառ ընկալնոց և այսու յետևս օվ ոք վիճակ գնել կամեցի
 զոյ Մատթէոսիս գնի և բանակութի վիճակաց գնին ամառդ յոյ
 փնձ Մատթէոսիս անվամբ ոչ թէ ապաստանութեան Օֆիսին բանակար
 պատասխանող անվամբ ոչ զոյ Էրեւոյ վաճառելոյ վիճակք քսնվի
 բոլոր վիճակն ընդ ինկէն նա և վանն իվեր պատճառն և վանն
 վիճակայ գուռևս մանն անվաճառ լինելն չկարողացայ համբոյն օրն
 վիճակարկութիւնն արիւնջ վրայ յայտնումամ որ այնու յետ բոլոր
 վիճակայ վաճառվելէն յայտնելու մ յոյում ժամու վիճակարկու ին
 և յետ լի օրարկելէն ում որ վիճակ աղաւոր ելցէն նոյն բաղնուր
 վիճակն բանակութեանն Մատթէոսիս պատուցնել ժամագրել ժամու-
 նակին ոչ լիէ ապաստանութեան Օֆիսին բանակատարէն քանզի նոյն
 յարաննէ արձակելում ամ մեծեկցու թեւէ իվեր յիշեցեալ
 վիճակարկութեանն նա ևս լիւրեւիտ զանն առացեալ վիճակարկուէն
 պատահաց սղալանքն մին և կէս մնալ հոռոյ յատուկ թղթի
 տպեալ յայտնելամ ամենեւեցն անցեալ ամսոյ և աղգարարումն
 մուսկէլամ կողմն յայտնել վրայ այժմ նոյն յայտարարութիւնն ի
 մէջ

մէջ ամսոյս աղարարիս աղէ առնեմ այսինքն որ իմոյ 1795 թի
 րոյ ամսոյ 10 ին հաստատեալ 3000 00 Փանամի բաւ լիւր ին
 երկուրէ աստիճանուն ելած գումարին սղալու թիւնայ պատա
 հէլ այսինքն որ փոխանաց 184 վեճակ բաղտաւ որին թիւի 1 վե
 ճակն հարիւր յիսուն Փանամոյս 27600 Փանամ գնեւէս երբէմ
 17600 Փանամ որ 10000 Փանամ յաւելե 3 լաք Փանամ 9
 հասոս որ պարտի հատուցանելում որ ընցանէր վոյ այժմս 154
 վերահատու թեամ արարիւիք ոչոյցէս որ իվ յոր ներքոյ գրած իս
 պարտի հատուցանել և ում բաղտն որ 16 ի իվ յոր գրած իս
 պարտի ընկալնու և ոչ լիւր լի ումամբ առացեալ թիւի 10 լի
 գրած յստկու լիւրամբն :

Իւրոյ Աւելան

Ձոր ունէ ներքոյ բախտքն և ոչ վի դատարի		
1 բաղտ		15000
2	մէկն 5000	10000
3	2000	10000
4	1000	6000
5	500	4000
184	150	2500
	վերջն վեճակն գուման է ուցէ	27600
200	վեճակք բաղտաւ որ որոց արժողու լի ինայ Փանամ	2600
		77700

Երևան քաղաք յորում առաջ հասանեն տղա յերևան յետ մի ց
 առաջ հասանի անիւ և նոյն զօրաբաշտին Մահմադխանի ունի լոյ
 բնի իւր շնոյն զօրս վեց տասան հազարս առեալ բնդ իւրեանս
 զօրաբաշտին վեց զփոքրիկ գունդն զօրաց իւրեանց յորդորե
 լալ շնոյն եւանան մարտ բնդդէմ զօրաց դաջարաց յետ մասն
 եւ յայտն իրոյնց կողմանց զօրաց իհամդէս մրցակամու թէ յայնժամ
 շուգոն արիքն վեց մարտն մոնչեալ իբլ և զալիւծ օլացեալ
 իբլ և զառժուի ահեղաբաշտ թոյնմամբ արձալելով ի վերա զօրաց
 թշնամեաց սուսերահար արարեալ անխնայաբար կոտորեն ինոցանէ
 իբլ և երկուտասան հազար զօրս նոյն և զմնացեալն ցիրեւեյան ար
 արեալ գրուին զմի արեսս գաշտին իսկ ինքն զօրաբաշտին զօրաց
 ինքն եօթանասուն արաբք հազիւ մագապուած լեալ վախտեաց
 արդիւն ի թիւհան քաղաք առ Մահմադխան տէր իւր յորժամ
 հասանէ զայս հաբաւ յայտնջ Մահմադխան վերամալայ, բար
 զօրաց յոյժ, և կոտորել իբլ և զշուն թիւնաւորեալ վաղվա
 զայն առաւ ինք իւր իբլ և հարիւր եւ յառաւուն հազար զօրս
 բնոյն արշաւանս առնելով ուղղէ զբնիս աղս իւր թողու զեր
 եւան քաղաք և քնայ ի վերա վեց և ի թիւֆիկ քաղաքի, բոյց
 յառաջ քանզի հասանիլն որոյ ի թիւֆիկ, նախ երկուսն ի վերա
 շնոյն անուանեալ բերդի, շուրջ զնոգաւ պատէ զօրօք իւրովս
 զնոյն առեալ գաւարի, անդ և մուտնչէ նոյն գաւառաւորն և
 ինք իբլ արդիւն իսան տէր բերդ ինքն անախ և ունի գոմէ ի զօրա
 գլ իսպ իւրոց երկուտասան հազար զօրօք ի վերա սղաղ քաղաքի
 և ի սահանայ նորին հասեալ նոյն ի վերա միւր գեղջ յորում մնա
 զօրաց հայոց եղբուց, անդ զամենսն իսկ անպարտեն զկա
 նար, և զորդ իս նոյն գերի տան լոյ վաճառելով զնոսս ի սէր
 ու թեան պարսից իայց մի հմն հմն իբլ և անդ ի լոյնց իբլ եր
 կիւրիւր ձիաւորօք արձալել ի միջ գիշերին ի վերա նոյն բանակի
 երկուտասան հազար զօրացն վերամալայնց սուր սահալ հասան զս
 մայն կոտորեն ինոցանէ իբլ և տասն հազար անախս ցրուելով զամ
 դիւսկուս նոկա բնդ երեսն և ըկրին և զմնացեալն ցիր և քան ար
 արեալ սփռեն զաշտն մի և ինոցանէ իբլ և քօս արք կենդա
 նի մնացեալս վախտեաց անխնայն առ Մահմադխան իսկ ի վերա
 կա արքայն վեց պատրաստի եւանել ինքն դամ Մահմադխանի
 վե

Բոլոր Տեղերէն Էն փոքր Տառայու թիւնն որ Բակոր Բարու
 թիւնն անմահաւոր ցանկունայ իւր Տառայաւորութեանցի՝ փո-
 խոնակ միտի թարգման թանկի՝ մահն ինչ իւր քան իւր տարիքի որ
 մահն և էն նոճալ յաւատարմութիւնն որ իւրնից կարել Է Եւ ա-
 ռու մայ՝ Եղիս ան յաւատարմութեանն՝ Ասան որոյ ունի լոյս
 զանազան փոքր առաւելք Է լիապատէ՛ք՝ առաջ եկեալ իւր ինճա-
 ղութեան անաշտութեան համեմակին, հարկիր ինչ նմա այս ինչ ծայրա-
 վորն մատուցի՝ հասարակաց նախադուշակ ինչ որ առաջ բանդ
 տեսնայ և ինչ քործ հրաւիրելն՝ ծանօթ լինելով բոլոր Էկեղոյ
 գրեցելոցս՝ Եթէ իւրեանց յաճոյ թողայ՝ ապա թէ՛ առաջա-
 նան առնել Էն որ վան իւր տանց բարի համարն, անարտաւ
 նելով նմա՝ արտաքոյ բոլոր նախագուշակութեանց արարմանցն
 և պատահմանցն, այսինքն՝

Ով որ որ ցանկանայ՝ կուսիսանի ապրանք և ալն յու-
 ղարկելն Բակոր Բարութիւն ինչն ձեռն, Եթէ չունենայ հաւակ-
 պէս կամք և կամ միամտութիւն՝ ի հաւատարմութեան նորին,
 վան Էրեկոյ՝ ծախել և կատարել որպէս և ինչն բարի համա-
 րեցի՝ ուրեմն պարտէ նմա գրել, նոյն արարածն կամ՝ օրէն
 գնումն ծախել, կամ՝ բարիամի գորայ ԷՕՕ ինչ պայման շահի՝
 կամ՝ այսքան զարարով՝ և կամ՝ իւր բարեանն՝ նա և հար-
 կաւորայ զգուշանալ, որ ոչ միմն էս տառ թեանցն՝ ինչուն և
 լնդ միմեանս, որ իսպառ արբեւում կողոյ՝ իւր պատու իրանն
 բարեպէս կատարութիւն տալոյ՝ Ասան որ ունիք գրումն՝ իմ
 բոխտէն օրէն գնումն շահաւետութեամբ ջանաս և շուտով վա-
 ճառես՝, լնդ ունիոյն այսպիսի գրութեանց, չի կարել լսման ի-
 մանալ թէ որինէ արժան յետեւ, օրէն գնումն շուտով վա-
 ճառին, թէ շահաւետութեամբ և որով կը լալիւ կատարելէն,
 Եթէ բանն ապրանքայտրոջ հաճութեամբն չի աւարտման, յայն-
 ժամ՝ ի վեր յիշեալ զանազան բառերից՝ որն որ յաւելի հար-
 մարայ իւր անհաճութեանն, այնու նախատինքայ գրում և եր-
 բեմն

բնին տրտունջ : Աւերջագէս փառն հեռացեալ Ռոտլոյ այսպէս ան-
խափ ստալն լէզու ից և երկակեւրպ ի հանդու թեանց , հարկաւորայ
համարում այսպէս յայտնելն . նա և ասելն , որ եթէ վերոյին
պէս իրօնն պատճիրանս գտանի . յայնժամ առնելոցէ այնպէս ,
որպէս որ բարի թոճի իւրն :

Եթէ վասն նոճաղութեան վաճառականութեան գոր-
ծոյ և եթէ ի պակասութենէ ապրանք գնող վաճառականաց այժմ
Բոկորն յարկաւորայ համարում իւր ձեռն կենսիգնադ և կամ
կուսիսանի ապրանք և այլն աղարկողացն , այս ևս յատկապէս յայտ-
նելն , որ որք ապրանք և այլն որ իւր ձեռն կաղաչկէն վաճա-
կելոյ (բայց ի պատահաբար հանդիպմանց) եթէ ցանկանան
յայտնապէս նաղլ ինդով վաճառելն , իւրնէ չի կարելի ընդու-
նելն . վասն որ երկակեւր վաճառականաց կարողութիւնն այժմ
չսո նոճաղայ թուան իւրն տեղս : Դա և ժամանակաւ գնողին
ևս ինքն չի ընդունելէյ յատկապէս իստելն , վասն իւր առնե-
լիքն պահանջելոյ , որով հետեւ ըստ սովորութեան երկրակամայս
առաւելել երկնաութենէ իւրեան , կամ հրաժարմանն երբեմն
ինչ բակցօք և կամ փոխմանն և գաղման և քաւոյ ուսման
մեծ դառման . միայն թէ ըստ իւրեանց և կամ ըստ իստման ժա-
մանակի , անդարտութեամբ պահանջումն առնելոյ ինտատմանայ
որ չի պակասելէյ . բայց եթէ այսպիսի պահանջմանէ ևս ինչ
կամ ինչ կերպիւր վրաս որ պատահի վաճառեցեալ իրաց գրամոցն
բոլորին կամ բաժնին , նոյն վրասեալ քանակութիւնն , գրամի
տէրն պիտի ընդունի իւր կողմանէ լինելն , առանց պատճառաց
յետ ժողովելոյ բաժնն և կամ բոլորն վաճառել իրաց գրամոցն
և մինչև ըստ պատճիրանի տեառն նորին կատարումն տալն եթէ
վասն որք պատճառն և իցէ միջոց ինչ արգելեալ միայն նոյն գր-
ամն , նոյն արգելեալ աւուրց մուդաթն ինքն չի ընդունելէյ
տալն :

Արդ որով հետեւ համապատասխանացն Բակորին յայտ-
նի չի էս նորոշ առաջադրութիւնն , ուրեմն հարկաւորայ հա-
մարում վասն միակտութեան նոյա , այս ևս յայտնելն , որ որ ինչ
ապրանք որ այժմ կայ ինեբրոյ կառավարութեան իւրոյ և կամ
որ ինչ ևս որ մինչև առաջինայ արեամ 21 կէոյ իւր ձեռն , բո-

Թիւն ապրանաց , և նոյնն համեմատեն յետոյ Թէ յանց կոյ ,
 և զգուշանան ոչ ինչ ապրանք յանց չկայ բայց 'ի էն որ գը-
 րածայ չի թաւն :

9 Եթէ բաւաւ մննումն միւս նաւն լինեն փոխում ապրանք
 մի և նոյնպէս մանրֆէտան պիտի հատարուի :

10 Յետ բոլոր կարէն վերջնէն , համեմատեն ընդ մանրֆէտոյն
 և յետոյ բիւ գրեն ուշուրին որպէս 'ի վայր :

11 Ուշուրն 100 ին 2 $\frac{1}{2}$ այ , և 100 ին 15 կըստնան բարնամի վե-
 րէն և ուշուրն էնտուր վերոյ կըքշեն :

12 Այլ ապրի նշանաւ նաւէն որ գոն կամ երօփէն և կամ
 ալ տեղէ միւսնոյն երդմամբ մանրֆէտան տա՛ն և 100 ին 50
 կըստնան մային վերոյ և ուշուրն էնտից կվեռուեն :

13 Երօփի և ալ որոք տեղի ապրանք որ մտի մադրասս ճտար
 տեղէ պիտի միւսնոյնպէս ուշուր տայ ոք ռաստայ երօփիցն
 լինի եկէլ :

14 Կուսպանու նաւէրի քախտան և օֆիսիալի ունեցածէրին մայն
 մայն վերոյ ուշուր յինքառուն առանց բռնուի :

15 Ամենոյն ապրանք որ բանկալուց կըոյ ոչ ինչ ուշուր չունի
 Եթէ մննումն որ սարթիֆիլէթ նշանց կտան որ էն ապ-
 րանքի բանկալուցայ գուսնէլ և կուսպանու երկրնոց ապրնքայ

16 Պղինձ որ գոյ կամ կալ կաթ ուց կամ բումբայուց սարթիֆի-
 կէթով որ սոդարէնքէն կուսպանուցնան յինքառուէլ , առանց
 ուշուր անցանէ :

17 Էն Թէ Ամէրիկու և ալն ապրանաց որ մայն վերոյ չլինի երդ-
 նու և ուշուրն ծախսի վերոյ յինքառուն հատարուի թեամբ :

18 Չնու ապրանաց ուշուրն 100 ին 30 բարնամի վերոյ բռ-
 քած մինք առուն :

19 Բաքուցու նաւէրումն և կրծանոցէն և ս պիտի ծախսի իսէպի
 վերայ ուշուր յինքառուէլ , Եթէ ապրանքատէրն ինայնի
 իսէպն երդմամբ հատարուի յայնժամ 100 ին 40 մայն վերոյ
 բառնան ուշուր յինքառուն :

20 Բումբայու սարթիֆիկէթն ոչ ինչ ալոյ համար չի , Եթ ոչ
 պղինձի որպէս 'ի վերն :

21 Բէթաւիու էրաղին ուշուր յինքառուն ֆի փիփն 30
 հու .

հունի քանակ :

22 Բանքու լուց եկած էրադն ան ուշուրէ :

23 ուշուրն ամ ապրանքի որ տեղիս կուսանաւ երկրնու Թ. դ ուս
գոյ 100 ին Թոմիայ :

24 Ձին ուշուր չունի մաքրատուն :

25 100 ին 10 պիտի դ ուս + 36 Լ փիէրից իբրն գնացած , և ամ
լեկոր պիտի փիէն , ցգե որքանութեան հաստատի յետոյ լէ
Ֆուրդիցն դ ուս կէնայ որ յետ դ ուս գնալէն ոչ ինչ դ ուս
չեն գնում :

26 Ոչ ինչ ապրանք դ ուս չգնայ Ֆուրդիցն մինչև ուշուրն , շտան
կամ գրու շտան վասն ուշուրին , և ուշուր բին պիտի արտաս
խանապու լինի կոն մարտուն վր զբառ ունայի որ մինչ կ ուս :

27 Եթէ ըբ ինայի ուշուրն տալ , և գրաւն որ տալման լինի
միւթարալան չլինի , էնքան մին բաժին ապրանքն գրաւ պա
հեն մինչ ուշուրն տան որ եթէ 2 ամ ումն շտան 7 բու վե
ռած ապրանքն լէլամ դ ծեն ուշուրն վեռուն յաւելին տան
տրոջն :

28 Բառաջ քան զվերն ծախան լուր տայ բորդ ուէվէնու ին :

29 Որք կերպում զեն և այլն որ Գոյ խալցն Դոփունս կանալին
ծանուցանեն :

30 Ուշուր չեն ուսիտ տայ ամ ապրանքի որ նաւիցն վեր լինի ե
կէլ և ինքն պարտականայ ամբողջ յանձնել Ֆուրդիցն , այլ
եթէ ըբ զանց առի ուսիտն յինքառու և որք մաս արտաջի
Ֆուրդումն վասին ոչ ով արտաարանից չի :

31 Ոչ ինչ խալ կապող և այլն չեն վեռման Ֆուրդումն և ուսիտ
չեն տալման եթէ մարք և նուր չունենայ :

32 Որք ապրանք 7 օրից յաւելի մնայ Ֆուրդումն պիտի քրէ տայ
գողամի :

33 Անխորէջ պիտի տայ ամ նա 9 հուն երփիցն , հնդտունայ
նաւէրին 5 հուն , մեռ բրիկ շուրփ 3 հուն , սիւսնէր 2 հուն
մեծ բուն 1 հուն պատիկն 18 ֆանամ :

Դոն

- 1 100 ին 2 $\frac{1}{2}$ ուշուրնայ մայկ այ գնի վերայ ամապրանայ. բայց, անաշխդէն :
- 2 Դեղնապղինձ որ կուճպանուցն լինեն առէլ, շաքար լեղակ և աւրիշում Թէ Երօփն լինի գնաման կուճպանու նաւերումն ճարմակ և դեղն պղինձ թօնօրայ, և ջափանու պղինձ, Երկաթ արձիճ, կլեկ, և աղ որ ուշուր չկայ :
- 3 Անեղայն ապրաք ում որ լինի Փուրղինն բաճկի պրմի թով, Եթէ ոչ կօնֆիշ կաթ կլեննի :
- 4 Բանուալէ արձայութիւն պիտի չիժի գրեն ուշուրչուն յոյտ նալա նաւն ապրանքն և մայրայ գինն :
- 5 Եթէ ուշուրչին Երկալու ի ունեայ որոք իսկի ապրանայ գր ապրանքայտրոջն կանչի եթ մօռ կուճպանու ապրնք գին դեղուն գին դեղն և լօէ ապրանքատէրն խնայի նոյն գին դրած ի վերէն ուշուր տալ, ապրանքն վաճուել կուճպանու համար և գին դրածովն հատուցանեն նմա, այլ յառաջ բօրգաֆտրէ գի ընդունելու թիւնն ունենան :
- 6 Եթէ որոք խալում ի վել գտանվի քան թէ բարնամի գրածն բոլոր էնօրէն բառնալէնն կօնֆիշ կաթ լինի, և միւնոյն մարդի նոյն նաւումն բոլոր յառաջէն բառցածն որ բառցվէ լինի Երկուտայ ուշուր տայ :
- 7 Էւ ա՛ ի քին որ դուս լինի գնաման, բայց ի ապրանայ համ մատեն ուշուրչու կամայնոյ ի վերն ջառխմով :
- 8 Էն ապրանքն որ ուշուր չունի էլ պիտի Փուրղուցն բաճկի :
- 9 Եթևում ապրանքն որ հաստատապէս պիտի դուս գնոյ, դուս շալումն բովանդակ ուշուրն յետ գտանի :
- 10 Եթանապէս բոլոր ուշուրն յետ կշտանի լեղակն որ մանիլուց եկել լինի և կուճպանու նաւերումն գնաման լինի Երօփն :
- 11 Եթիլի կապոց և այլն պիտի խանել Փուրղինն ուշուրչու կամ քովն բիշ գրեն կամ ուշուրն տան և կամ հաստատութի տան միջոց 10 օրումն հատուցանելոյ յետոյ թէ ապրանքն բաճկի :
- 12 Ուշուրչին ոչ ինչ քափտանի պառտ կլեկիէնա չտայ մինչև լօէ իւր բերած և թէ տանել ապրանայ ուշուրն չհատուցանել կամ

կամ չհաստատեն :

13 Չէնկլաէն էն քափառնին որ պեռտ կլեքէնա չունի չլէնկ չապ :

14 Ուշուրչին էս Փիլն ունենայ նաւէրոնց աթոտ կլեքէնսի :

24 Հուն բօլթի էլն 20 Փանամ ամ խակի նամուէն և դուս գնալէն : Հուն :

15 Անաջն առակց թէլում որ գոյ Ֆուրեզն թէլետան որ վեր բերի և 25 թէլուն 2 Փանամ խարջ յինքառու :

ԱԶԴԱՐԱՐ

Պէ և ինէր ամսոյս քանիցս նաւ հասին աստ Բիւնլթէն և սա կայն ոչ ինչ նորոշ լաւ ոչ լինկալաք բայց ի գաղէթէն կալ կալ թու ընթերցաք զի Ապանիստիքն խողադու ինն հասաւսել ընդ Ֆրանսիղքն անցաւ նախայ ամսոյն :

Սաստկուէն հողմայ և աննալի շորս ինէր ամսոյս պտտահեցաւ ետ բաշում վնաս թէ ծառոց լսէ շնոնածոց թէ լծից և այլն , ստիպն սակս անբաւութեան տողի ոչ կարացաք երկրյն յատկութեամբ զստղել աստ :

Բսիտան 2 օնն իւր Նիկոբար նաւաւ զոր առաջ բան շաջս թիւփանն ելիլէր աստէն առ կալ կալցայ , հանդիպել և ղե թիւփանի մի սաստիկ զոր երեք օր յանդուրծել բայց ի չորրորդ ին տեսանելով զինան կամի ընկղփիլ քափառնն 2 պիլօթք և 1 մոռի նէր մտել ի նաւակ մի հաւայցելէ ի նաւէն ի բրե քար ընկէց մի ընկղմեալէ զնաւակն և ջրասու գաւ զերեքն միոյն զեղծել զնաւ իննէրն լողալով կրկին դարձելէ առ նաւն յատկու գնացող գնաձիկն յատրաստել զմիւս նաւակն քլոնք բօլթն արկին ի ծով և մտել զանեն սեռն թողլով նաւն ջրասու ի ղ զրծել ժամանեցն աստ ընդ կառավարութեն Ֆրանսիղ քափառնի միոյ :

Ետնոյս 23 երրորդի էհաս աստ հակ նոյն ի կալ կալթու ի նմա եկին Տիկին Ովանայ Մարգարն , Պէն Դանիէլ Ռաֆայէլ Բաբունն ընդ Տիկնոջ իւրոյ Տիկին իւղաբեր մանկամբ հան դերձ : Եւ և Պարոն թարս կարացան :

Համիրայ ամսոյս հանդեաւ ի Տէր Պարոն խաչիկ Դէորգն ի Բաւմբայի :

Կէորոյ գրածս մաշ րոտումն ծախուելէ բանկալու արանաց և անաջ զինաց
 յատու լիննոյ Համբարայտանոյ 28 լինն Փրէլն 1795

(Ապրիլու մէկէնաց գիննն)

Բանդակի լէվ արիւ	ապրիլումն որոյ կէսն Խարմակ լինն 8 լի ուտին	42 յուն
ևս	գօյումն	40
ևս	սէսումն	38
ևս	չարումն	35
մայրոգինէ լինն 2	և ալ և կէսն Խարմակ և կապն և Իւրնէ լինն	33
ևս	չարումն մին բաժինն Խարմակ	36
ևս	դօում ունենաց Եօսէէն մին բաժինն	27
ևս	կապն և սչումանով լինն կապած	25
Մաղնաշարայց ցեղն	դօում չունենաց կապն իւրնէ լինն կապած	24
ևս	դօում ունենաց	23
Շիրփուրի Երէք Դոսիսի կայաց ապրիլումն		21
Սէտապատի մին նարի ապրիլումն		27
ևս	2	25
ևս	3	21
Մուխտայ ալորած ապրիլումն		12
ևս	անալորած ևս	9
Դօում ունենալարի ապրիլումն		4
Ճոթեղենաց գինն		
Հօլանդ զի 70 թօլանոց փուշակի փանջ լուանէի ջէլն ֆի քուռին		100
ևս	60	90
ևս	55	70
ևս	50	60

214

և	45	ավալ բալալ չէրի փուշակին	55
և	43	դօուսն	50
և	40	սէուսն	44
և	38	չարուսն	38
և	45	փրկութիւն	50
Ի		Իրկութիւն քի քարմիր ջէլին	30
Դ		Դասրի ավալ ջէլին	00
և		դօուսն	55
Ա		Անգարի նաբաբին ավալն 4 ռանկին բարակ իրաժ էր ունենաց	18
և		դօուսն	12
և		սէուսն	8
Օ		Օրանկչային ավալն 40 ձեռնին	20
Օ		Օրանկչային դօուսն	23
Օ		Օրանկչայի սարին 50 ձեռնի	50
Վ		Վալ դիւր զուսնին 20 ձեռնին ավալն	30
և		20 դօուսն	20
Փ		Փուշակի բաժարի դար 12 ձեռնի զուսնին ավալն	20
և		12 դօուսն	10
և		սառանց բաժարի 12	10
և		12 դօուսն	15
և		10	12
Մ		Մարգէտ ալա ջէլն ավալն քի քառուսն կէսն յօտիճուր բաժ ըրգար լնի	42
և		չասարակն	34
և		ալաջայ սարին 50 ձեռնի ավալն	55
և		50 դօուսն	46
և		50 սէուսն	40

Ի		Ինչ Եւրոպայի տօմար լին ավալն 1036 ռանին	2400
և		դօուսն 10	20
և		սէյուսն 10	16
Փ		Փուշակի սրտարմանի ողորմին ավալն քի 15 քարդինն	45
և		դօուսն	40
և		սէյուսն	21
Փ		Փրկութիւն քի քարմիր ջէլին	18
չ		չարայ աղ լուսնի քի 7 քարդինն	28
չ		չարայ սարին 16 ձեռնին	29
և		14	26
ս		սէիդապատի բուլժարդարն 16 ձեռնին	90
և		սարին 16 ձեռնին	150
բ		բաղլի շեր շաբարն ավալն	40
և		դօուսն	35
ս		սուսին	20
Լ		Լուսնի 20 ձեռնի սարին 22 ձեռն լէնքուն	60
և		18	55
և		16	45
և		14	34
դ		դօուսն	27
մ		մուսկնի օթին 10 և 8 ձեռն քի 22 ձեռն	17
և		8 և 6 ձեռն քի 21 ձեռն	11
և		6 և 4 ձեռն քի 17 ձեռն	19
չ		չաշմայ քի քառու 20 ձեռնի սարին	50
և		և 18 ձեռնի սարին	45
և		և 15 ձեռնի	40

ևս քաղաթէ

մի ծ զաթն ֆի 100 դանէն

12 $\frac{3}{4}$ 9

ևս

փոքրն

ևս

9

չինու աւալ չինչինու Ջարմաշ մարին ֆի քանդին

50

ևս դօու մն

40

(փէշուայ ապրանայ դ իննէ)

մոմն ֆի քանդին

100

դալային

55

բիջգէմարն ֆի մին քանդին

15

ադգէպէն ֆի քանդին

40

ձկան կաշին ֆի 100

2

քալին

27

իկնիէէաւարն

ֆի աւալին

12 $\frac{1}{2}$

Փօրալ տախտակն ֆի 100 դանէն

80

գարան փայտն ֆի դանէն

20

չիճի տախտակն ևս

6

տախտակի քսէլէ թէլն ֆի չինդ փարին

1

աւալ մարֆինն ֆի քանդին

160

դօու մն ևս

30

աէու մն ևս

13090

չարու մն ևս

5060

լաքն

ևս

28

(Մուշկէբան արայ ապրանայ)

քսէլէ չաւդին ֆի քանդին

36

ճիլին

7

Լանտայ թաղայ զորէն 9256 $\frac{3}{4}$ հաւթլանոց գարաին

120

աւալ թուլթուենն ֆի դուլին

5

դօու մն

2

ՏՈՒՆ ՈՐՔԱՆԻ

Եւսեբիոս

Եւսեբիոս

Եւսեբիոս

Եւսեբիոս

Եւսեբիոս

Եւսեբիոս

Եւսեբիոս

15	16	1	ԲԿ Կիւրակի	Չորրորդ
16	17	2	ԳԿ Զորեք շաբաթ	Հայ ազատացի Իգնատիոսի և այլն
17	18	3	ԴԿ Իրեք շաբաթ	Թէոփիլոսի Իգնատիոսի և այլն
18	19	4	ԵԿ Զորեք շաբաթ	Պահ
19	20	5	ԶԿ Զինգ շաբաթ	Կուսանացի Իգնատի և այլն
20	21	6	ԱԿ Ուրբաթ	Պահ
21	22	7	ԱԿ Շաբաթ	Հայրապետացի Բարսեղ և այլն
22	23	8	ԲԿ Կիրակի	Հինգ երրորդ
23	24	9	ԳԿ Իրեք շաբաթ	Իսահակ Մար և Զախարայ առաջ
24	25	10	ԴԿ Զորեք շաբաթ	Պատիւանոսի նախապետին
25	26	11	ԵԿ Զորեք շաբաթ	Պահ
26	27	12	ԶԿ Զինգ շաբաթ	Լուսեբեկցի Պատրոսի և Պողոսի
27	28	13	ԱԿ Ուրբաթ	Պահ
28	29	14	ԱԿ Շաբաթ	Ուրոյն որոտման Բակ և Զոհան
29	30	15	ԱԿ Կիրակի	Պահք ճննդեանն ՔԻ
30	31	16	ԲԿ Զորեք շաբաթ	Պահ
1	1	17	ԳԿ Իրեք շաբաթ	Պահ
2	2	18	ԴԿ Զորեք շաբաթ	Պահ
3	3	19	ԵԿ Զինգ շաբաթ	Պահ
4	4	20	ԶԿ Ուրբաթ	Պահ
5	5	21	ԴԿ Շաբաթ	Ճրագալոյց ճննդեանն ՔԻ
6	6	22	ԱԿ Կիրակի	Ճննդեան և Զախարայի ՔԻ
7	7	23	ԱԿ Իրեք շաբաթ	
8	8	24	ԲԿ Զորեք շաբաթ	
9	9	25	ԳԿ Զորեք շաբաթ	
10	10	26	ԴԿ Զինգ շաբաթ	
11	11	27	ԵԿ Ուրբաթ	
12	12	28	ԶԿ Շաբաթ	
13	13	29	ԴԿ Կիրակի	
14	14	30	ԱԿ Իրեք շաբաթ	Զոհանու կարապետին

Եւ ինչ որ Եզրայիսը՝ զի ամ գործք առաջանայ յղծէ սրտի, և
 որ հասցէ առ կատարն բանին՝ գործողն աւանդէ զվաստակա
 իւր իբրեւ պարտա՝ ի վերայ հաճեցողացն բանին և հատուցումն կրո
 դայ հաճութիւն վասն այն, պարտէ գոլ զգծու լօք զգացեալ ի
 ժամանակի անյայտող, ոչ լօք մի ապմաւք՝ զայս օրն ի վաղն ձգե
 լով և բարեւոյն գիտնն լինելոցողքն քոյ զի իմ ապու լօնէ՝ և
 ի վաղմաւ բուժեմէ՝ ծնանի ստրճանք և որոյ ներշնչութիւն հաւէ
 զսիրտս ամ բարեբարաց զոր անխորհու լօնն իւրեանց զմէնջ ոչէ
 յսլել քանի վերաճանանչումն մեր վերախոխ նոցա :
 Արեւն զիէ զի մեք ներ լիւծայեմք զմեզ յամ գործս հասարակ, զոր
 կտրծեմք գոլ արգիւնարար վասն մեր, և մի աւանք բոլորովն
 իբր անգիւց զմեծաւոյն արգիւնս՝ հասարակ ազգիս մի քոյ զոր ամ
 տնօրէնութիւնս կէնայ մե քոյ պատասխանելոցէ առ յապայն վասն
 մեր և հաւաստի նպատակ մի կանգնման յանկման մե քոյ առ ան
 սոյլ ժառք կանս ոյսինքն :

Եւ ալ լիս մեր ժանեան՝ և գիտացան՝ զանչափելի զ լծ
 ածալան ողորմածութեան բարեբարութիւնն՝ Եւ յստուհւոյն
 իւրաց, առ յազգս մեր զոր ոչ ունի իղծ փոխարինութեան, և
 լօք ոչ անխորհու լօնն երախտաւիտութեան :

Եւ ինչ որ լծարէ մամուռն գրեցին լծէէ մօքի, ինծոյէ առ
 մեր՝ զերեւոյսի ժողովն աշխատանաց իւրոյ (Եւ և խոտանալով
 սոյնատարս ևս ի լոյս ածել) յորէ՝ վասն ամ ընթերցողաց իբր և
 այլ բնական գիտութիւնն ոչ կարծամ լինել իղծ սրտի իւրոյ
 այլ ինչ զայցի վերաճանանչումն գիտնոց զերեւոյսի աշխատանացն :

Եւ ամ որոյ՝ պատկան և յատկապէս հարկ վախկանելիէ,
 զի ի Հնէ իբր բնակալ մե քոյնքն՝ բաւարել լօնող մի առ
 նորին վահութիւնն կայսերութեան հոյն իւրաց, գահանալով յեր
 եւտեանց նորին՝ սր առ ազգս մեր Եւ և նորոգ խնդ իր վասն որոյ
 տեւողութեանն :

Իւր լծուղի մի ևս՝ առ Պարսն Մարգար Զարարայն,
 Հնորհախորհրդի նա՝ վասն նորածնեալ պաղոսն՝ Աշխատանաց իւ
 րոց զհատնին՝ ի յանուն թիւլաւաք, և տալ նա՝ վատահու լծիւն
 առաջանալ ըստ լոստմանց իւրաց, զայս ևս ի լոյս ածել :